

PIONEER

5

INTERNATSIONAL

Attan, qarqıspen tañbalanqan,
Actar men qūldar çahanda,
Асыпқан сапатыз қайпақан,
Bastap tūr qandı maidanqat!

Zorıyq dınyesjn qūrtamыз,
Тамтығын қоıмай; al vızder
Çаға dınyienj ornatamыз,
Çetjser çetjspegender!

Būl vızdjı eñ aqıyqıy,
Eñ batıl zor maıdan,
Internatsionalmen
Өrkender bar adam!

Qūtqarmaidı vızdjı eckjm de,
Batır da, patsa, qūdai da,
Azattıyq alamız özjmız
Bjlekpen, kyspen qalai da!

Batıl qolmen çoiuqa ezgıctjı,
Aluqa vızdjı myljktjı,
Temjrdj qызqanda soq kыctjı!
Bırqanta bas, bas körjktjı!

Būl vızdjı eñ aqıyqıy,
Eñ batıl zor maıdan,
Internatsionalmen
Өrkender bar adam!

Ўль armiasъ vıkjı eñvektjı,
Qairatkerj vız qana!
Bızde pravosъ çer, kөktjı
Çol çoq, çemqor qūzqanqa!

Al eger, yijrij tövet çendettjı,
Caırlap soqsa paızaqai,
Bız ycjı sonda ыqı kөkten kyn
Sәulesjn cacar nūr çaimai!

Būl vızdjı eñ aqıyqıy,
Eñ batıl zor maıdan,
Internatsionalmen
Өrkender bar adam!

Audarıandar: Таір Қароқов, Асқар
Тоғмағамбетов, Қалиқан Бекқоғин.

№ 188699-34
БКС. ДИСТ

Qazaqstan ДКҚС Орталық Комитетінің балалар үсін айна вјг сығарып тұратын көркем-әдебиет ҫурналы
Журнал „ПИОНЕР“ орган ЦК ЛКСМК. 1-й год издания.

БҮРҮНСІ МАІ

... Мјне, ҫер қайысқан қалың ҫүрт теңіз-
деі толқыр кеде ҫатыр. Көртін алдында қызы
туды ҫайыретр, мықлар ұстаған Павел
Vlasov. Vlasov, Aleksei Maksimovic Gorki-
дің „Ана“ романындағы Vlasov! ҫүмьсь
Vlasov! Зағырған ел, асырған ер, ызалан-
ған ҫүрт бүгьнқьдәі тек економикалық
тјлек қана емес, ендј саіаси талартарды да
қоіа вастады. Патсапың сыңыры төбеттерј
—politseiskiler zavastovkanь vasuqa әre-
ket jstedj, attь, ҫарть, ҫарть.

Әне, ҫүмьсь Vlasov ҫот алдында тал-
мастан ҫауар берјр, капиталистјк құрылыстың
сыр-сіратын әскерелеп тұр.

— ҫүмьсьлар мен ҫағуаларды ерјксјз
езјр отырған қара тунек тұрмыстан құтқару
ҫоындағы кырестін аса қыпсылық кырес
екенјн ҫана бүл ҫолда көр құрғандар воіыр
қан төгјлетінін мен ҫақсы вјлдім. Вјрақ,
ҫырегјнін отында тас ҫатраған, пақыз
айуандық өмірге қанақаттаныр қалмай — өз
қалқыны јсј үсін ҫеке васыны вақытын,
востандығын құрған етреген адам қандаі
адам волады! — д ді Павел.

Патса ҫендеттерінің алдында ҫүмьсь
табыны алдығы қатардағы иәкјлј, өзјнін
осындай ҫалындь сөзјн јркјлместен айтқанна
выгјн 37 ҫы.

Көзјргј вјз көрјр отырған вақыты, сәулеттј
заманды талай ҫыдар, талай қасылар воіы
адам васыны алдығы қатары үл мен
қыздары арман еттј, көкседј, сол үсін несе
мындаған адамдар өлдј, қырысь. Вјрақ,
бүл кырес нәтјҫесјз воіқан ҫоқ. Мол төгјл-
ген қан восқа кеткен ҫоқ.

Вјздјн елјмјз 1939 ҫылың 1-маіың үл
дәујрде, Вүкјлсоіузыдық воіевіктер парти-
ясының тарихі XVIII Сіезјнін воіыр өткен
кезінде, елјмјз ҫенген сotsіализмнен вјрте-
вјрте коммунизмге көсетін дәујрінде,
Stallндік үсінсј вез ҫыдықтың үл планы
отындауға алақ васықан кезде тоілар оты.
Елјмјздін отан қорғау қуатының бүгьнқь-
дан әлде қайда нықайыр кысеіген кезінде,
soviet қалқы, facізмнің ҫалдана малайла-
ның кыл-талқань сығарып, воіевіктер пар-

тасына, вүкјл ҫер ҫызј пролетаріатының үл
көсемј, вјздјн тавьсымыз веп ҫенјсјмјздјн
simvolь дапырған Stallннің мапына бүгьн-
қьдан да берјк тоіталған кезінде тоілар
оты.

Вақыты қалқың ҫаттықта мәпеленген
көңілді балалары, выгјн тамысырған маідың
іәк орай ҫалқынына васығын төсер, сауық-
сайран салады. Қарт воіевіктердің, осындай
сынаы тұрмыс үсін кырескен өмірлерінің
тамаса ерјзоттары оқиды. Қайы-қасырет,
астық-ҫаланастық дегеннін не екенјн вјл-
метінін вақыты балалар капиталистјк дүніде-
гј, ауғ-азартын нәлет қамытын арқалар,
енјреген, езілген, ҫерлј балаларды „түрп-
сын“, вјздјн тұрмысымыздай вақыты, мә-
деніеттј тұрмысты көксер арман еткен
балаларды „өмірјн“ көз алдына елестетедј.

Выгјн вјздјн балаларымыз, — үсінсј вез
ҫыдықтың алқасы ҫылындағы оқи ҫылы
отлісно деген отметкәмен алақтатамыз,
вјз вартымыз да отлісно оқимыз, алдығы
қатардағы қылымды мөгерјр алу үсін, вә-
нта-ҫјгерјмјздј салыр оқимыз, вүқан вјз-
дің әкөмјз үл Stallн варты ҫақдайды ҫа-
сар берді, — дөлдј.

Sotsіализмнен вјрте-вјрте коммунизмге
вет алқан вјздјн өлдјн вақыты қалқы выгјн
өзјнін тавьсын, ҫенјсјн салтанаттар, сылсјнјр
қуанса, ҫет елдегј вүқаудағы бүлқырған
қалың васырлар кектескен ҫауына қарсы—fa-
сізмге қарсы вјрккен қалқы маідань кы-
ҫейте тьседј.

Әділдік пен ҫаузықтың ҫөкре-ҫөк кыре-
сінде, іәқни әділдіктј, азаттықты көксөйтін
ҫер ҫызј еңбексілерј мен ҫауз facізмнің
арасында волатын ақырғы сұрапы соқыста
өмірге ұмтылған еңбексі, өлјмге өкесіні
васықан facізмді ҫөңвей қоімаиды.

Markstјн-Engelstјн-Leninnің-Stallnnіn in-
ternatsіonalды ҫенјмпаз туыны астына
вүкјл ҫер ҫызјнін қалқы вјргјр тоіталады.
Вүкјл ҫер ҫызјнде коммунизм ҫенјр са-
танатын ҫасайды.

— Markstјн-Engelstјн-Leninnің-Stalln-
нің ҫенјлметіні үл туб ҫасасын!

Maido qarsy alu

Aqaryp atty altyn tañ,
Syojady qazjr qyzyl kyp.
Oianyp tetti uqymnan
Erte türdym men bygjn.

Tuqan eldj, otandy
Kynnen bügyn көруге.
Bjrjncj vor qarsy alyp,
Maiqa sälem beruge.

Qũyndai sũlu mycesj,
Kymjstei tygj çarqarap,
Su jcrj tür, vũlaqtan
Bjr tamaca arqymaq.

Çapnda cal iesj,
Çal quĩgõqyn taraidy
Menen de erte türpety ol,
Kyljmder maqan qaraidy.

— Türpetsyz ata tym erte,—
Desem, qaida varasyz?
«—Bygjn uiqy kelermе,
Deidj, valam, qalaisyz?»

Atymdy vartap çaratpai,
Çatamyn qalai yijnde,
Saqalym vugyl volsa da,
Qairatym qazjr kyijnde.

At alyp, toiqqa varatym,
Kõremjn eljm qyzõqyn.
Silaimyn atty әskerge
Demese, eger, özjn mjn.

Dese eger, özjn mjn!
Taõnam әsker qũralyn.
Tuqan çerdj qorqaimyn,
Saqaryp otan uranyn».

Türpety çana qarõndas,
Qolnda qyzyl gylj var.
Paluan dene, som valtyr,
Kõzjnde kynjn nũg var.

Boicañ sũqõq, ças ças
Oktõbrdjñ qũrdasy.

Mjnezj çũmsaq çaidar,̄
Qairatqa vjtken tũlõqas̄

Tjl qatysyp, toqtatyp,
Qolyn qõsyp azyraq,—
Kjmdj jzder, erte türdõp̄z,—
Desem kyljr, qalçõndar.

—Jzdegenjm «kim» emes,
Kundeidj vijk aspanda,
Kyn vetjnen kõrjnem—
Stalinge, dostarqa.

Tañ qalojandai çer çyzj
Çasaimyn çañ rekord.
Qarsy alamyn aspanda
Mai toyn,—deidj—qyz pilot.

Qũcaqtar, syjyr qũlõpyn,
Qasyma keldj çeçesem.
Uiqõsyn vũzyp, uilyõp̄n
Tũroqanyn erte ne desem?»

—Bũzõlojan çoq uiqõs̄,
Özj oiandy võresjn.
Iaslige varõqan soñ
Bosatraq volyp, tatesjn.

Qũttõqtaimyn mai toyn,
Ekrjndjler atynan.

Sol severtj paradqa,—
Deidj, çengem, asõqam.
Kõktemjnñ qyzyl gy'jndeı,
Qoldarõna tu alojan.
Keledj õñkei ças ulan,
Olar da erte oianõqan.

Türp em erte, maidy men
Kynnen bügyn көруге.
Bjrjncj vor qarsy alyp,
Maiqa sälem beruge.

Menen de erte көр екен,
Asõqar maidy qarsy a'õjan
Osõndai qyzõq kezderde
Uilyqtar qalai erkjn çan.

(QART ÇUMBSÇYNYN ƏNGJMESJNEN)

— Ne var senderge, varıdar! — der Semon qaqraılaqanmen məselenjə eggei-teggeijn anqırqan vjz, vıl aradan ketkjmjz kelmedj. „Yiken toi“ — deidj, „çürttyn varıqda çinaladı“ — deidj. „Vjz qalmaqıız va“ — degen oimen oqan çaltaqtar qarai verjı edjk, oıymızdı seze qoıqan volu kerek:

— Auzdarınnan sçıarsandı arıqtarındı sındıramız, — dedj çarındar.

Yreilj söz volqanmen onıñ vet əlpetjnde ec qandı qahardıñ əserj çoq sıaqtı. Tərjiz, vjzdj qorqıta, la sçıymızdı vjlı ucjn aitqan volu kerek

Menjñ bç çarımda tırqan Axmet „ketkjk“ degendei menj tyrtj. Men oñ qolımdı arıma qarıbdım da, onıñ sanıñ sçımsı qoıdım. Mıñym „saspa“ degenjm edj.

Semon ekeumjzdjn jstes volqanımızğa kər uaqıt öken çoq. Ətsede menjñ varıqıymca, ol menj öte çaqı koredj. Estujmce, keıvjr masterler özjnı ucen'jne kyn kərsetpeidj deitjn edj. Vjr qılyq çaqıasa, savaitındarıñ cet-rıçraqtar kergenjm de var. Al, mündai arıdası vjzdjn arımda volqan emes. Ol, maqan jstj tərteçter yiretedj. Aqılyq tırmen, aqılyñ aitadı. Keıvjrulerce xozarıñda çarıñı, onıñ aldın la qırdai çorqıalau degenge ol qarı. Ol, əjdj-djktj syıedj. Osındai oıñ sezetjn men, imenvesten, vjrdeme deuge oqıalyr edjm, ol çılyr alqandı:

— Əde, vjzdjn meıramımızğa qatısqıların keleme, — dedj ezujñ çılyr.

— Sənə, vjz sonı kergjmjz keledj...

— Eger soqırs vılsa, sender kazaktardıñ atıñıñ astında qalmasıñdar ma? Vıl toi emes — zavastovka, xozarıñda qarı vas koteremjz. Çımsı uaqıtı segjz saqat vılsın deimjz...

— Sənə, ne de vılsa, sjzder men vjge vılsaq...

Semon menjñ sçınaıñ niçten sıranıñ tırqanımdı sezdj vjem, qolımdan fıstar, özjne qarai tarıtı. Men qıanır, Axmetke qarap em, onıñ ekj ezuj qılaqımda eken.

— Esterjnde vılsın, vjz ala kələkeden vas qosamız.

„Mıñym çarındar“ degenjme, əlde ne, öz varıqtaqı sçırtıqan çıraqdandı qorçai oırtıqandıñ çarına vardı da vıdınadı vıstaqan səzn çaldasıra tıstj.

Vjz özjmjzdjn səkjıjzge varı çatıq ta, çırt-çırt tonımızğa otarıñ qılaqımızdı olarıñ seznje tyrdjk. Kynjrtı vıraq, sçıymıñ tytjnıne odan arıman qarayıñ, onsız da kynjmsj sasıtın onıñ tımsı tarıqan sıaqtı... Tımsı eptar alıñ, tım-tımsı çarı ek, Axmet kynjler çeteljr çıverdj. Men onı „çar auzımdı“ degendei sçıtaqımmen tyrtj em, menjñ de çeteljm qozdı qoı deimj; Axmetjñ çeteljne menjñ çeteljm qosıqanson, endj tıqır tıandı der avıçır qıncıldıq. Vjraq, olar kəñj audarmadı. Semon tös çaltaıñan vjr qaqırdı aldı da, oqı vıstadı.

— Xozarınnan imenveıjk çoldastar, kazaktardan qorqırayıq, zavas-

tovkağa vjrmjz de qalmastan qatısqı — dedj Semon qaqırdı qatıdan qatısqına salıñ çarı.

Menjñ tıqım kelmedj. Oqan ekj sever vıldı. Vjrcıñ — ertengj kynjn elesterj. Vjreu qalmastan xozarındarığa qarı sçıadı. Vjraq, arı ne vıladı, ol vılgjsjz. Ekjncı — men de, Axmet te tırtar qalsaq, vjzdj eckjm oıatırdı, onda vjz ecınenj kere alımaı qır qaladı. Olarıñ tavatımsı, toi qalanıñ sçıtındaqı toqı arasında, çarıñ çerde vılmaq.

— Nege tırtımaı çarımsın, — dedj menj men jrges çatıñ Mıxıl.

— Tıqım kelmedj.

Severjn sezdjreıñ der em seskendjm. Mıñym əgjlerdjn çarında volqan — vılmaqanıñ vımedjm.

— Maevkağa senjñ de qatısqıñ keljr çarı ma? — deoj ol „Maevka“ degenjne tysjıvesem de, ertengj çarı tarıñ alqanıñ anqardıñ. Vjraq yndemedjm. Ər-verjden son yndemeımnjn öz seznktj emespe, degen oı ımdı da:

— Ol ne, — dedjm ecınenj vjımegensjñ.

— Eıten maevka çasımsı. Qı-

зы ту ұстap, көсеге сығатыз.

— Сіз өзінізсе?

— Мен де қатысамын.

Алда-қалда мен ұйықтар қалсам, ол мені оіатрақ boldь.

Вірақ, мен ұйықтамaдым. Бір кезде Ахметің құлықыаі vastadyм. Оі бір аунады да, ыдырыды. Мен тақы да құлықладым.

— Сенә, келе қатыр, — dedim оған.

— Қыскентаі қана... dedide ол орана тусты. Tegj, ол ұйқысын қымай қатқан сияқты.

Зықысын кетірмейіңсі деп endi қозғатар edim, өзi де оіапұрыты, тұйықтар алқан тонын серіпiр тастар, wasын көтерді.

Осы кезде Мiхail оғыннан түрды да, бас қақында қатқан ақыс қовдидан көілегің алып кiлi.

— Қана көілектің неге кiесің, — dedim.

— Сен әлi оіаи қатырмысың... Көзің meірамқа варамыз қой, қана кiймді кiген сен.

Қана кiйм кiу менің оіымда болса да, ылағын тава алмадым. Қал ыз көне тоз көілегімен басқа ectene de қоқ. Аі, Ахметте көілек те қоқ. Оі маған қалтақтар қарай берді. Қоқысыр — қың қой!

— Сен менің пенсегіңді кi, — dedim оған.

...Бір топ адам қуанысты рiсiн мен қорадан сығыр келе қатыр ек,

хозяиң—Danil Danilovic, ысылдар, kes-kestep тұра қалды да:

— Bül ne, — деп қарақың туіпiр бетің тығытыр даустады.

— Bastu ым! — dedj Mixel іркiл-mesten.

Mүнь Mixelдан кytken қоқ edjk. Tyнде вiдiң сескeнгенiме өзiм қаты ұйалдым.

— Көсетеріңi мен саған! — деп атыр кер, қолындақы қамыс тайақпен саыр қыберді.

— Mәссақан завастовка! — деп art қақтан вjреңдiң мысыл унi естiлiр edj. Semon қарқыр ортаға сыға кeldj de:

— Bәрімің de vastu ым! Solai emes pe, қолдастар, — деп құртқа қарады. Оны әнi вiзыр кеткен. Danilдi қер қыbere қаздайындаi-ақ, ол оқты көзбен атыр тұр!

— Қасасың Біріңсі Mәі!—деген қаң-қақтан ду ун көтерiлді. Құрт көвeldi. Tasқындаi ұлтқыр, алға қарай ұмтыр қыре бердік. Semon қолынан қызы түды сығыр алды да оны сығыртай екi ақысқа вайлады. Екi ақыстың вjрiң Semon, вjрiң Mixel кере ұстap, құртты vastap тұра қөнeldi. Danil sasqalaқтар:

— Politsiaға вaramын, — деп вақырды.

— Bar, politsia tygji patcaға var dedj, — Semon дауыстap.

Қақра алдында тұрған қараулы Dyisetвi авығыр. degvіrsjzdengen-

dei вjзге таман қығырiр кeldj de:

— Көсеге казактар қаптар кettj, — dedj.

Бза, асудың кemesiне мiңген құрт қаур-қатердiң есқандаi қорқынысты қарағынан сескенbedj.

— Ac қақраны!

Оі мiңгiтiң tasқынындаi қозғалқан миллиондардың көтерiлiсiне есвiр қоңқа, есвiр вөгекi тосқал қасай алмады!

Қақра асыды. Negjзгi нысанамызды ветке ұстap, қозғалыр бердік.

„Attan, қарқыспен таңбалақан, Actar мен құлдар қананда, Асыңған санамыз қалнақан, Bastap тұр қанды маіданқал“ — деп, Semon vastai қөнeldi.

Қер қатысқан қалың топқа қосыр, ұлтқыр соққан даулдай қатты дывjрмен келе қатырмыз. Әр тұстан қызы ту ұстақан топ lek-legiмен қосыр қатты. Мен ол кезде еқыктер қана қат таңытымын. Қызы тұлара:

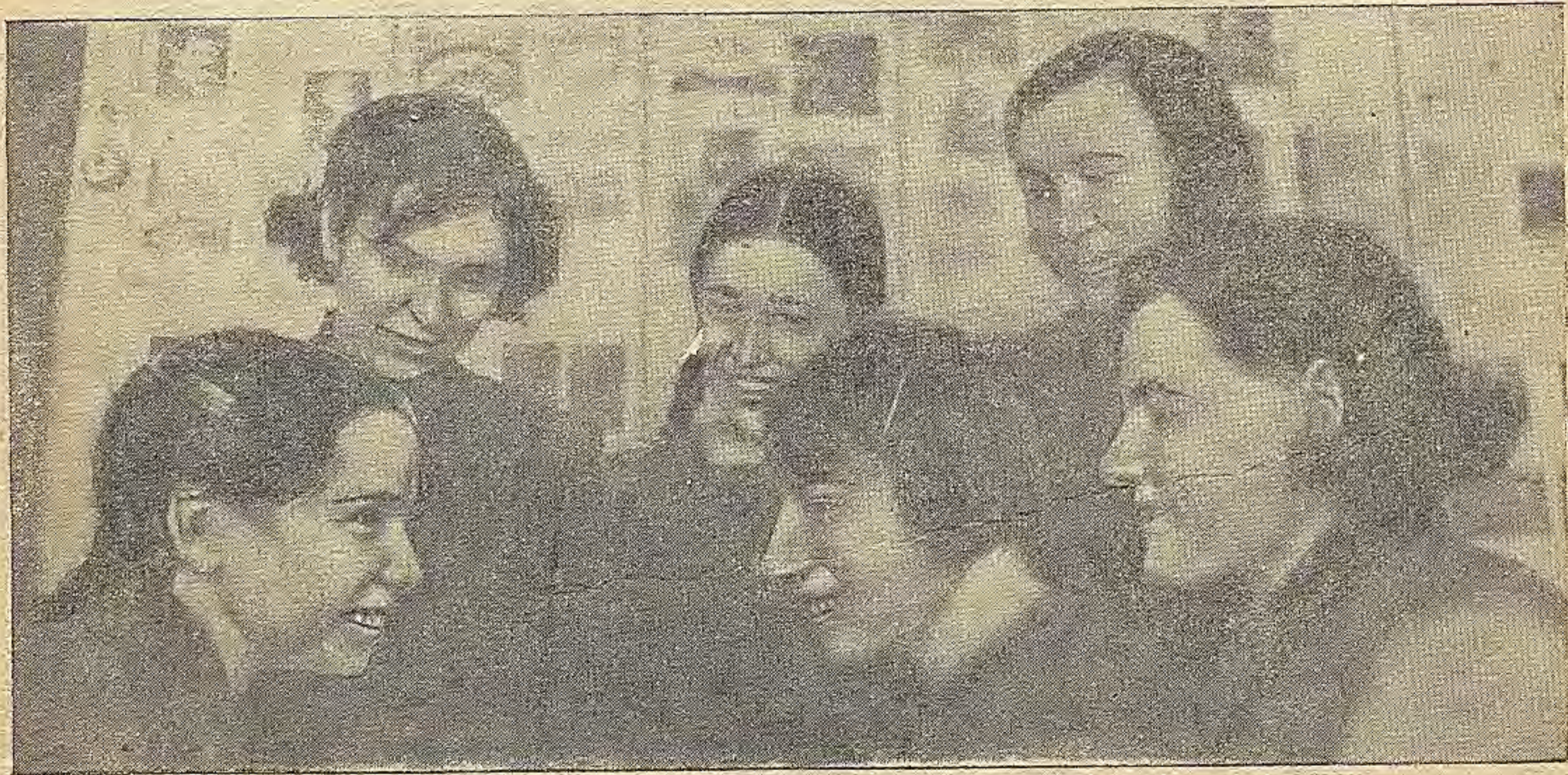
— Қасасың востандық!

— Қоіысың самодерқавіал!

— Құмыс уақыты 8 сақат болсын!

— Саіаси tendjk қасасың! — деген қазулар var edj.

Әлден уақытта politsialar оқ қаудырды. Бірақ, құрт іменbedj. Вjзге хозаиң да, politsia да, patca да қорқынысты болқан қоқ!

Келес ауданының (Ontystjk Qazaқстан облысы) Goloccekің атындағы мектептің оқи қылың отлісно вjтjрген оқыылары (soldan оңға қарай): pionerka С, Қалматова, R, Қавіоновa, M. Мақмұтова.

Мужиниң май истовкасы

Lin сьдар отыра алмады. Отырдан отыннан ұсыр түрде да сьгьре сөнелди. Ол әл сьгьрлері барды.

— Тоқтады... Қолың неге бүлді, әлде не воһьр сатыр? — деді карзинаның қасында қалған қолдасы. Ол, Tszi Linге қарады да, ымдар сұрады. Сен де бар деген сьвьс оһь алға қарай сьтектелді. Tasta karzinаны, бар Tszi Linге, тежрек келіңдер дегендей ақы берді. Esken сьлге еркелей ме, әлде қалай, қьзқалдақ, гьлдердін сабақтары өз-өзіннен билер бүлқан-бүлқан етеді. Linnin қолдасы қолына жіккен сьрьрақты вьтыр-вьтыр уzedj, вьrese вьктер аузына салады, тістер аһьр қайта тькьрп тастады. Вьrese саусақтары сьзқьлар, алақьмен сьрді теуір-теуір қалады.

— Қат! — деді Lin кенет сьлт беріп, — сьт келіп қалды!

— Ne көрдін Lin? — деді қолдасы келіп сьте бергенде оған.

— Қаман, сьте сьман! Қат! — деді Lin алқыһьр демін ала-алмай.

Қас вөбектің екь көзі сьуаң-сьуаң етеді. Basqa еснәрсе аһуға мүрсазы келмей, ол қолдасының вейне тесіле қараған қалпына карзинаның қуақты қата кетті. Қоһу кьрпкьтін арасынан сьққан ьстық сьс монсақтар ақы-тегіл болды.

— Сен, неге сьлаисьң, Lin неге?

— Ақыһьн, даусьңды сьқармай...

— Сьрондықтар!

— Тьс... s... sl — деді Lin қолдасының аузын васыр, — олар, әкемді ұстар аһьрть — деді оһьң қулақына сьвьләр.

— Устар?

— Ie, әне, келіп қалды — деді тақыда Lin. Сьндарынан сьтір вара сьтқан сьрон қарақсылағын көрсетті. Сөтір, олар сьрьрақтың арасынан кькентай саңылау сьсар аһьр қарады.

— Tu, көллегі сьһьм-сьһьм воһьрть.

— Ойвай-ай, қол-алақың вайлар қолырть.

— Qan!... Әке... неге kez vol-

дың оларға, әке... — деді Lin вьрмақтың тістелер, вьrese самай сьсін сьлқи тартып. Ол сьрондық арды қолына тьскен әкесін уайындады. Оһьң сьмнан сьмватты қылдай пәзк вальр саусақтары ньртіндер сьзқьр төмен тьседі. Қайта сьгьмлер торьлар келіп алқыһьна сьналды. Өз қолымен өз алқыһьн қьсыр көреді. Көзінен қуһьқан ьстық сьс кьрпкьтін асьрмай, оһьң көз алды кьнгртене васыды. Tastai қараңқы тьтеген тьнекке айналады. Ол п кейін қоһу тьман қартақандай вольды Pectin мойнынан сьққан қоһу тьтін вьр сьрге уйрлр, тьһьр тьрқандай вольды да көзінің оть пәсәқалдай сьрқ ете қалып, қайта сөнелді. Оһьң сәулесін тьскен көлеңке үлкен үлкен қазықан терең ордай воһьр көрпеді. Lin көзің сьһьм өз таманың өз вьр қьсыр қалып, вьр вьсатды. Вьrese кькентай саусақтары тарвқан қалпына қалады. Қарақтары урлр, кьрпкьтер тьрселді, көздері сьһьлады. Кькентай сьһьрқың тьлр, әлгі әкесін айдар әкеткен сьрондықтар сьққа қарады. Оһьң қолдасы да сьһьрқың тьyledj.

— „Өлім!“ — деді Lin тәлтректер қулар вара сьтыр.

— Ө — лім! Lin! — деді қолдасы оһь сьтемеlei беріп, — қьзқалдақты қасан теремің. Lin вьраз уһьсь. Lin кькене қолың көтере беріп еді, вьһьндарь вьсар қайтадан сьлқ ете тьсть.

— Listovkalarь қайтемің? Тьрсь Lin! Вьрге тереік. Тьрсь. Әлде сен тьрқанса қьзқалдақты сьлқыз ақ тере вейін вь — деді қолдасы Linге тесіле қарар.

— Tere вьр! Linnin бүл уһь сьте көмескь сьқты. Тек оһьң ерждердін қьвьглау мьң екен, өксьр отьрдан қолдасы қьзқалдақты савақынан узыр аһьр, карзинаға сала берді...

II.

— Сен, қорьқар! Мен тьһна көсемен вьрамың. Сен, әне көрдін вь, аһу вьк уйдь. Sol уйдін кьн вь-

ты сьақынан кел. Онда үлкен терезе вьр. Мен listovkаны сол терезеден, ұсырамың.

— Сьрады сен де қорьқар?

— Мен қорьқарамьн. Мьне, қолыңды әкелсь. Сьрегьм сьте сьай соқадь.

— Әзірел! — деді Linnin қолдасы қолың беріп.

— Qoc vol! Mamama sә'em aill!

— Oй, sen!..

— Ie, men! — деді кьһьмсьрег тьһьр Lin, сьрады, ал кьрстьк. Қолдасының вейнен сьйдь де карзинасын аһьр Lin сьге вьстадь.

15 сьсар кькене қана қьз Lin карзинаны әзер көтеріп келеді. Оһьң екь саманын парлаған ассь тер монсақ монсақ төгьледі. Ол вьrese отьрадь вьrese сьредь. Сьте қатты қуһьрқа воһьлайы. Өз-өзіннен сьзкьтеніп, сьан-сьақына көз салып во сьар қарады. Вьрақ, сьрт адамдарды есқайсысына сьзджьмедь. Lin карзинасын көтеріп тақыда сьге вьстайы. Карзинаны көтере алмай кьвьрткьтер тақы да тоқтай бергенде:

— Eй, қьз! — деді көседе келе сьтқан сьрон қарақсылағының вьр.

— Ie, ne айтасыз!

— Gьлһьннен вейс!

Satьlmaidь. дедь де, карзинаны көтеріп Lin тақы да сьрдь.

III.

Restorанның үлкен залында сьрондықтар һьқ тоһьр отьр. Сьаңқырқың музикаһьн уһь есътьледь. Mas офитсерлер қарқылар кьyledj де вьстарың сьлқыр өлең айтды. Вьр-һьқы қосыһьр тақы да өлендетедь оркесторды уһьн көтермеlei тьседь.

Lin көр ьстелдін ара-арасымен келе сьтыр. Ол сьрсаң сьредь, вьр есе оһар сьрген вьладай қадатын сапар вьсәды. Бүл көртін көзіне елусьз воһу ьсін қолданқан амал еді.

— Тоқтай! — дедь кенеттен вьреу вьрһьқ даусьмен вьрқ етір.

Lin тоқтай қалды. Аң-таң воһьр вьраз түрде да, сьақалай көзін сьгьртьр воһкоңға сьқатың қолды кө-

rip aldъ. Əlgj aıqallaqan çarondъq cıon edj. Manadan berj Lindj andъr kele çatqan volatъn.

— Send-gj gyl emes, — dedj ol Linnjn çolъn kes-kester, — vomva. Ol ызqarıb tırde qatъb aqırdъ. karz'nanъn berjne çarqan çuberek-tj ezjne qarai tartъp qalıp.

Top-top gylde edenge tısjr çatъr. Kjkentai nızjk dene, aldъnda andъr tırqan çırtqъc anınn kızıjn aldai berj, çalt vıgъler qaca çeneldj.

Restorannın jıjn aıqai-cu çauır ketj. Ersılj-qarsъb çygırsken ofitserler vıjne vıj soqъqırp sızsıj qaladı. Vıj talai ofit erler ortada tırqan ıstelderdj esjke qarai sıiretedj. Vıj qoldan vıj qolqa berjgen orındıqtar. ıstel ıstınde tırqan vetelkeler kırs etj çerge tısedj de sıdъr etj qırap çatъr. Onçaqtъ ofitser Lindj qua çeneldj.

Volkonnnıj ıstıne sıqa vere qız çerdj qısaqtai sıjne çıqırdъ. Sonnan paganmen atqılap kele çatqan ofitserler de kenet toqta qalıstъ. Olar öz sandarın ezderj savalar qarъq-qarъq kyledj.

— Eldj! — destj qarqıldap olar. Lin vıjnece sekundtan son qaita tırdъ. Ol gylge oraulъ granatъb restorannın ortasına qarai laqtırdъ. Kırs etken daııstınn estılj mın eken, restorannın edenıjn çartıb temen qarai port etj qılıp tıstj. Onımen qosa vıj talai çarondıqtar sıqa gımrıldep, toqıtılan qoidai torı-torı qılap tısjr çatъr.

Volkonqa sıqatın vasqetın aldında tırqan ofitserlerdjı jıj kıydj. Öz varmaqtarın ezderj tısteler vıraz tırsъb da, tıs-tısnan ызqırp volkonqa qarai du çygırdj. Olar vasqetın erteler kele çatqanda Lin çolda tırqan vıj kjkene ısteldj audarъ çıverdj de, öz dalaqa sıqatın esjke qarai çygırdj. Ol esjk berjk edj. Lin oqan talau tırqan terezeden erteler, sırtqъ volkonqa sıqtъ da qatъb aıqailap çıverdj.

— Qıtıllıqtar! Çarondıqtarqa aıamaı soqđ berjıder! Samurailarqa ertı!

Ol karzınanın tıvınde çatqan listovkalardъ alıp vırgıratъp saca vastadı. Çoqarđdan qalıçtır ızır kelj, çerge tısjr çatqan listovkalardъ kergende kecede ersılj qarısъb çıjrp çatqan adamdar arı-torı çygırstj.

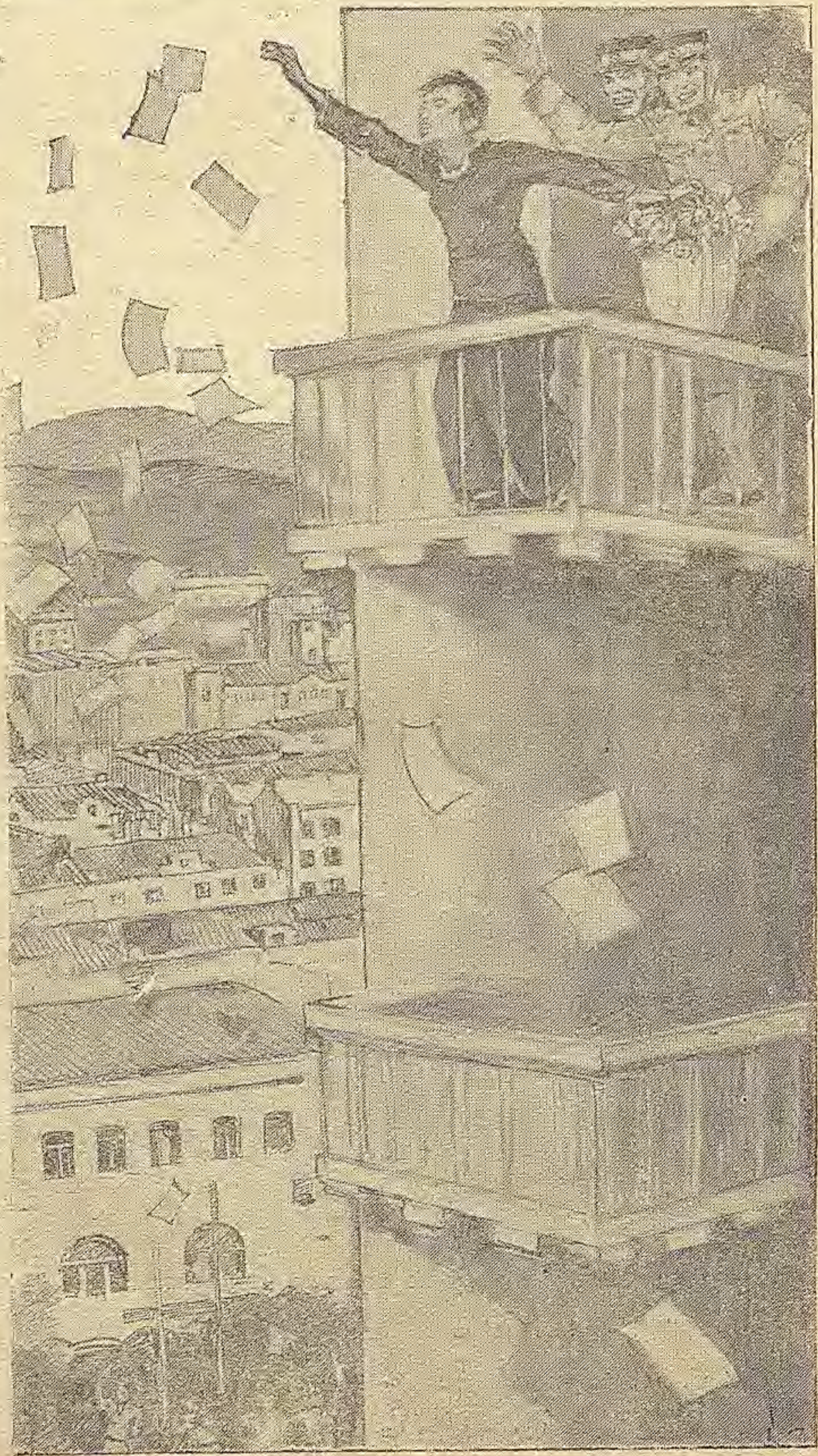
Qatъb ızqırdъ. Kесе kecelerde çırgen çaron qaradısalar tıs-tıstan çınala vastadı.

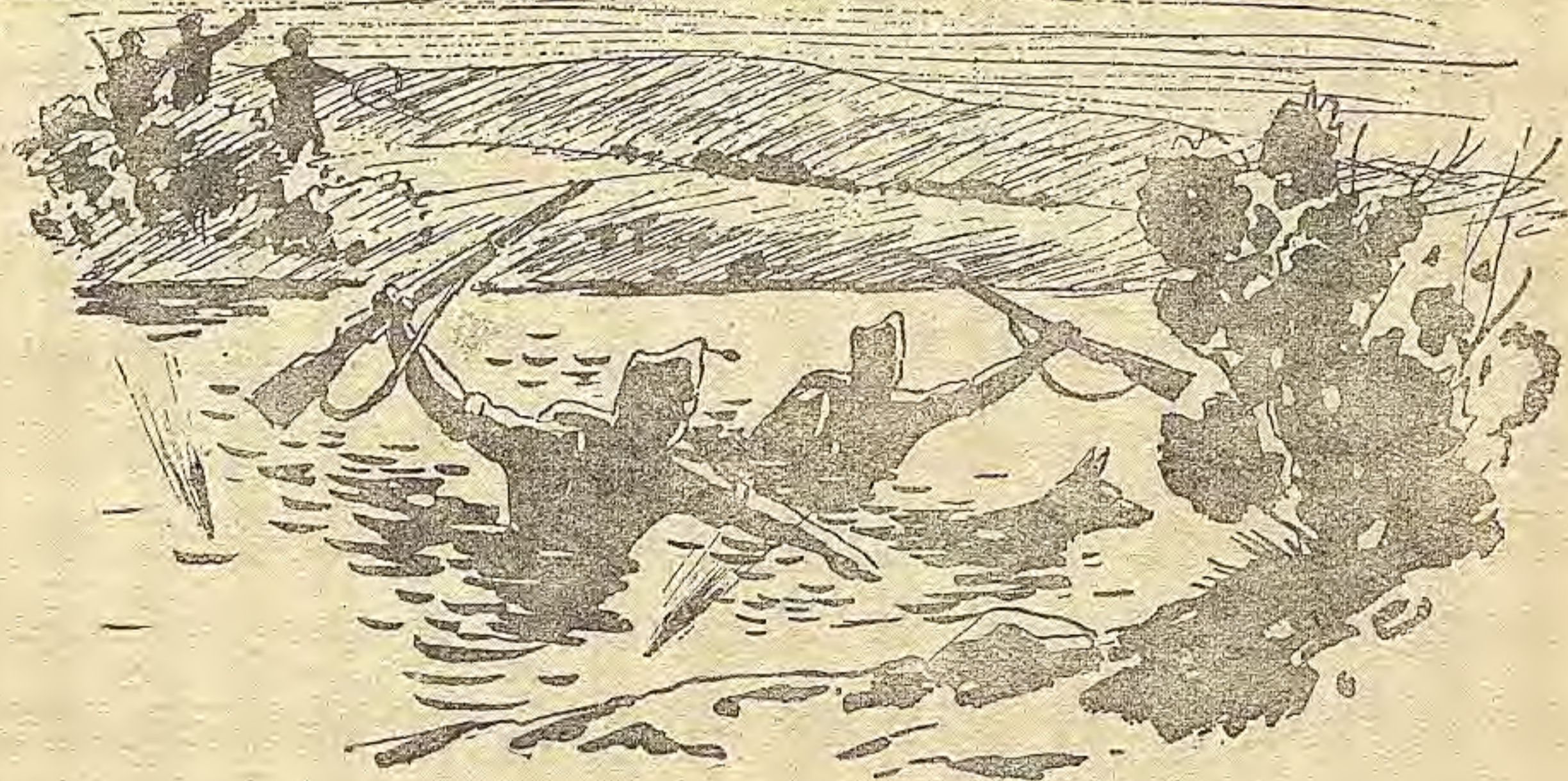
Tszi Lin, özıjnı kjkentai çıdъgıqınn tıjrp taqđ da sılei bergende, ekıncı qolındaqъ karzına volkonnan domalar tıstj. Kjkentai nızjk dene tıltjrekter varъp qavıqıraqa soqırdъ.

Onı kjkentai çıdъgıqında qısr ıstıqan listovkada:

„Qıtıllıqtar! Qan qımar çaron vasqıncıların qarsъ kıresıder! Öz otanındъ qoqıan ısnı vıjgıder! Maıdın vıj kınj demonstratıqı qatınasındar! Balalarındъ da osъ ruxta tırvıclender!

Qıtai ças patriottarının Sanxaldaqъ assotsıatsıasъ“ der çazıqan.

DAIRBEKOV SEKEN

S E R U E N

— Ia dos,—dedj Vasili Semenovic maqan qarap kyljmdp, — kəne sen vjzge vjr əngjme ait.

Онъ Сəлјм qostai kettj.

— Ras Seroça, vjzdjn uaqıtatarımbız alıbn aqcadai sanaulı. Bygjn mektepte volıp, zacetqa daıbn dalatıbn edjk. Seruenge volmai alıp sьqıtıbn, endj əngjme aitqızbai, qacsan da qıtqarmaimız, — dedj ezujn çırtıp.

Men azıraq oilanıp:

— Çaraidı, vjr əngjme aıtalıbn, vjraq, estjgenjmdj me? Kərgenjmdj me? — dep sıradıbn ekeujnen.

— Çoq, Səljm men senjmen soglasen emespjn. Estjgennen gərj kərgenjn aıtqızbaiq, — dedj Vasili.

— Men kərgenjmdj alısam, — dedjm ekeujnjn ırdına kənjp mjne aldımbızda Almatenka özenj. Ainalamız bykjl Alma-Ata qalasıbn qanatıbnıcn astına alıp, çarıraqıbn tögjltjrp, kələnkəsjn tysjrp. kəger-tjrp tırqan alqara-kək çasıl toqajlar. Toqaj arası saubıq qırtıp, oınar, viler, raxattanıp, dem alıp çyrgen vaqıtı adamdar. Sonıbn arasında mjne özjnjz. Qarandarsı, vjzdjn əmjrmjz maı aıbn da çana asıqan vaqsaqa ıqcas emes pe?

Qızbıq, tətj, tamaca əmjrp jst, Sekjldj sılı toqaj kərnjst, Keregıncə tıbnıqqan erkjmenen, Toqaj jst çana da toqan kjsj. — deidj vjzdjn əmjrmjzge syısjngen aqıbnar. Vjz özjnjz jn qancalıq vaqıtıbn ekendjgmjz dj kəru ycn, vjzdjn eljnjzden vasqa elde, vjzderdei vjr-əkj ças çjgjtjn suqa qalal „comıqanıbn“ kəz aldımbızda keltjrejk. Men mısal y jn kecelj bygjn İspaniada volqan vjr kjcken-tai oqıqanıbn aıtalıbn dedjm.

— Toqta, — dedj Vasili çılıp alqandaı, — sen kərgenjmdj aıtam degesjn, ekeumjz ala-qıstai vjr elj aıtılısqan çerjnjz çoq. Endecə, əuelj İspaniada qalal varıp qalqanıbnıcn ait, — dedj.

Men kylrp vılai dedjm.

— Baıraqda vjr adam kınvatıbn rep kınısqıstıbn arası qancalıq çol eken dep kəp oilanırtı. Aqırtı öz aqıbn çetpeı, vjr qarıa adamnan sıraqan eken, qarıa vögelimesten „vjr kındjk çer“ — dep çanıp verjrtj. Sevevjn sıraqanda: — „kın tanerten sьqadı, kecke vatadı, qona-tystene çyrgen kın kərgenjm çoq“, — deptj. Sol aıtqandaı-aq, ol kezdegj vjr kındjk çol qazı vjr minuttjk volıp qısqardı. Kın va-

ıtıbn vılai tırsıbn, Amerika kəcjrp keljrp, kərcj qondu — vıl vjr. Ekjncj — vjz, vaqıtıbn sovet azamattarı, özjnjn azatıbnıcn ycn kyresken qalqıtıbn dos tıtamız. Bykjl adam vıla-sıbnıcn çanı — facizmge qarıbn olar-dıbn erjk kyresjn qoldaimız. Endecə İspaniada kece volqan oqı-qanıbn menjn bygjn aıtıbnıbnıcn ne oqırtıqıbn var. Meılj ısrp vıralıbn, meılj Alma-Atada otırtıp, gazet, çurnaldan oqıbn, kınodan kəreıjn, əıteujr oqıqanıbn volub anıq, me-njn kərujm ras dedjm.

Vasə vıl səzjme ilandı.

Men əngjme ne kjrsjym:

— Mjne, kəz aldarıbnıcn Pıre-neı tyvegjn keltjrnjzder, onda da çaz sьqqan. Vjraq, onda çazdıbn sьmvatıbn sılı kərkj çoq. Facister ört çıbergen, haıa qan aralas tytjn sasıbn. Dem alı öte aur. Uaqıqı İspanıanıcn sьqıbn çalıbn da, Aragon maidanıbn da, Evro özenjnjn vııbn da vıldı. Evro özenj tasıp çarı edj. Vjraq, sudıbn tysj kəljngj məldj kək emes, qara qocqı qan edj. Facister qııqan adamıbnıcn qanı edj. Sol qandıbn sudıbn vətjnde ekj ispan çjgjtj çana vjr it çan ısrp, çaqıqı qaral malıbn kele çatı. Vjraq, çjgjtter əvden əısjregendjk-

тен erkjn kəsjjr, belgjj vjr vaqyt-
qa malti almadь. Aqьnnь kycj
erjksjz aidar, vjr cїnqьma ijmgc
qarat əketjr varadь, ijm ьlailanьp,
sudьn tolqьnьmen çaqanь savar,
kəpjrcj, dəngelenj, çarasьnan
asьp, təgjjr çatь.

Çjgjtter qol, aiaqtarьn parmenjn-
ce qimьdatьp, vatьp ketreu ycjn
aqьnoqa qarьsь maltьp alas-ьradь.
Baqtarьn ijmnen əzgerpek vola-
dь. Auzь, mьrьndaarьna ketken su-
dь jcke çūtpai, laqьdatьp qūsadь.
Qalaida aqьndь çenuge talьpnadь.
Bjraqta, arqadaqь vintovkj, velde-
gь oq çana su volqan kijmder
salmaqtarьn onan saьn aublatьp,
xaldarьn azaitьp varadь. Buьndarь
vosar, ьnьstarь tarьp, qimьdarь
vəsəndeı vastadь.

Al, qastarьndaqь itj oq voь ozьp
kettj. Qandai çuzgic! Su betjnde
qazdai qalqьp, çūldьzdai aqadь.
Mjne, çekke de kelj qaldь. Mez-
gjj typ ortasь. Ai qaraqь. Aьsta,
Madrid qalasь çaqta, qalьn çaqьvь
çauьp çatь. Mьmkjn çalqьzьnan
airьp, çьlaqan analardьn kəz çasь
çьlar. Əldə, İspan qalqьn qoqəu
çolьnda çanь qūvən etken, suqə
ketken çan syierlerjñ oilap ketkənde
jç vaurь elçjrep, tana kəzden məltj-
dər aqəan sūlulardьn kəz çasь
çьlar, əiteujr çaqьvь çauьp çatь.

Naizaqai çarq etken saьn aina-
la tūr-tūtas çar-çarьq vor ketedj.
Əzennjñ ekj çaqasь tegjs kərijp
qaladь. Əne, sudaqь əlgj ekj çjgjt-
tj, art çaqtarьnan əldə kjmder at-
qьlar çatь. Kyppñ çarqьdaubьn
tosьp, qadar atadь. Bjraq tyngj
oq dəl timei, mañailap kelj, çь-
çaldap suqə tьsjp çatь.

Būl sumen oinar, əljmmen aь-
sьp kele çatqan ekj çjgjt ispan sol-
dattarь edj. Bjrjnñ atь Tripón
Medrena, ekjncjstjñ atь Anderson,
ekeuj de 21-22 çamasьndaqь ças
çjgjtter. Erçyrek İspan qalqьnnь
vatьp ūldarь.

Būlar osьdan çartь saqat vūrьn
anau, arqь çaqada çau betjnde, is-
pan qalqьnnь erkjndjgjn qoqəu
çolьnda, razvedkada çyjr, vjr top
facist dikarlarьna kezdesjñ qaladь.
Facist dikarlarь vas saьp, ūstar
almaqьsь volqan çerde, vūlar atь-
sьp, berjspei keijn tolqьp, otrədta-
rьna qarai çegjngen edj. Aqьrь
facist dikarlarь suqə qamar, çan-

çaqьn qoqəp alqan soq: „endj
nede volsa, çau qolьna tjrь berjmei-
jk, ne suqə ketj əleijk, ne ar
çaqqa maltьp əteijk“ — dep çan
ūsьp, suqə tьsjp ketken betterj
edj.

Atьp çatqan sol facist çəndetterj.
Baqanaqь çuzgic it çaqəqa çь-
qьsьmen, ainala çyjr, arьsaldap
yre vastadь. Ec çerge vaьp taubьp
tūraqtai almadь. Çjgjtterdñ suqə
vatьp vara çatqanь kərsə, vūl da
sekjrp suqə tьsedj. Qalqьp qaita
çьqəanь kərsə, vūl da qarqьp çə-
qəqa çьqadь. Aitar tjj, qьlar kə-
megj volmaqanmen, itte volsa ie-
stjn qimai, adamqa çanь açəqandьq-
tьn nece tyrlj aianьctь suretterjñ
kəz aldьna elestetedj. Mjne, facis-
terdñ vjr oqь çarq etj, Ander-
sonnnь tap mañdai aldьnan kelj
tystj. Esjñ Anderson!.. Anderson da
suqə vatьp kettj. Qьcьncəs çьn
menen ketkenj me? Evro suь ta-
qь da qandana tьskənj me? Çoq,
qalqьp, su betjne qaita çьqьtь. Al-
rarьsьp, aqьnmen aьsьp, çan
daubьsь çьqьp, aiqailap itjñ çaqьra
vastadь. Ne degen meirjmdj, adam-
qa dos it deseicj! Andersonnnь
daubьsь qūlaqьna çalьnьsьmen su-
qə qalai sekjrp tьskənjne de kəz
jlesken çoq. Aqьndь kesjñ çūldьz-
dai aqəan voьnmen varьp, suqə
vjr vatьp, vjr çьqьp endj ketuge
ainalqan Andersonnnь aldьna çə-
tj kelj, aqьndь — kes kestep, keu-
desjñ tosьp, kəldenəndeı vastadь.

Aqьn ittj tūraqtatpai çūlp-çūlp
əketedj. It varьncə qimьdarp aqьn-
qa qarьsь çuzjñ, Anderson men bet-
pe-bet kelgen minutte, çar berjp,
çaqasьnan qarьsьra tjestep aьp əzj-
nñ vasьnan vasqa varьlq-denesjñ
suqə vatьra qoidь da, jñ-jlezde
Andersonnnь denesjñ arqasьna
qondьp, kəterjñ su betjne qalqьp,
qaita çəqa keldj. Anderson da çal-
ma-çan itjñ moьnəna çavьsa kettj.
It çьp-çьdam betj çaqəqa vūrьp
aьp, aqьndь qialai qaita çuzgənde,
sudьn çiegjne naqьp çьdam çьqьp
qalqanь Andersonnnь əzj de sez-
vei qaldь. Əlgj it, tap əlgjndeı çь-
damьqpənen, cїnqьma ijmnjñ
auzьna varьp qalqan Tripón Med-
renanь da qandь sudьn qūsaqь-
nan çaqəqa aьp çьqьtь...

Erkjñ əmjdñ qūsaqьndaqь va-
qьtqa vələngen vjzdñ sovet ças-

tarьnan vasqa, facister soqьs ərtjñ
salqan cet elderdñ çastarь suqə
osьlai „çomьladь“, osьlai „seruen-
deidj“ — dedjm men əngjmemdj
yzjñ.

— Da, mañdai əljuettj, keremet
kuctj itter tek armıada qana volub
mьmkjn — dedj, Vasili Semenovıç
aur oıqə qaloqandai volьp.

— Ia, odan keijñ... Anderson qai-
da?.. Oq timəp pe?.. — dedj, ьntь-
qa tьsjp Səljm.

— Çoq, ekeuj de oqtan aman
dep, men əngjmemdj jlerj sozdm.

— İspan çjgjtterj çaqəqa çьqьsь
men əlgj aur azap, əljm minuttarьn
tek tьsjnde qana kərgəndeı voladь.
Sudan aman çьqəandьqtarьna vjr
quansa, tez otrədtarьna qosьp,
facistermen atəna ystjnde kezdesjñ,
kek alatьndьqtarьna ekj quandь.

... Uaqьt əlj typ Kyppñ çarqь-
daubь vasьp, qarənqьlq qoıul-na
tystj. Facisterdñ mьlqьnnь daubь-
sь da vjrtjnder ece vastadь. Mjne,
İspan çjgjtterj ketuge aьqьp, tez
tez kijmderjñ suьn sьqə vastadь.
Qastarьnda, əlgj əljmnən qūtar-
qan itj qūrьqьn vūlandatьp, vasa-
rьna qarqьp, betterjñ çalap ereke
quandьqtəndь velgjsjñ jstep çy.
İspannnь ekj çjgjtj, itjñ kezek-kezek
moьnənan qūsaqtap, kəzderjne erj-
ksjz ças aldь. Būlar çasьp çьlaqan
çoq, ьza acu, kek kernedj.

Anau ar çaqəqь, adamçьlq ve-
nesj de çoq facist dikarlarьnnь mь-
nau qastarьndaqь itten qataldьqьna
kyijndj. Facisterden it ekec itjñ
de mьn ese artьq, meirjmdj eke-
djgjne kəzderj çettj. Çьlap tūrə
da vjr çaqьnan kylj tūrьp, itterj-
men adamca səllejñ, mьnanь aittь:

— Dostьm, vjz çenəmjz! İspania
eckjmgə otar vola almaidь, dep
itjñ aьp çyjr kettj.

— Mjne, menjñ kərgənderjm osь,
— dedjm.

Bjz yceumjz de ognьmьzdan tyre
keldjk.

— Ia, İspania çenj çьqadь,
facizm çenjledj, — dedjk vjr auz-
dan.

— Bjzder vaqьttьmьz, — dedjk
taqьda. Vaqьt bergən partiamьzđ,
otanimьzđ syiemjz. Qandai çau-
dan volsa da, otandь qoqəuqa
daubь ekekdjgmjzđ aittьsьp, serue-
nmjzđñ kezektj çosparь voьncə
çyjr kettjk.

Оғиллар қайтқанда

(ҶАЛОҚАСЬ. ВАСЬ ҶУРНАЛЬМЪЗДЫН 4-САНЪНДА).

Baitas repen Ҷумавал тақай бер-
gende, Авай да қасына кер қалыр
едж. Усеуј вјрдеі Ҷамыраі сәлем
бердж. Қўнанбай тез вўрыльсә сәлем-
дерјн алды да, қысқа қана аман-
дық сўрадъ. Тўрқан орнынан қоз-
жалқан Ҷоқ. Баласын қасына да
сақымандъ. Азқантаі уақыт Авай-
қа қарар қалыр:

— Балам воіън өсір ер Ҷетір
қарсын-аул. Молда вольдъ ва?
Воіъндаі вор вјлжјн өстј ме? —
dedj. Keketu me, Ҷоқ кудјк ре? Ne-
mese сын Ҷәіп вјлгјсј kelgenj me?..

Bala es vјlgennen berj qaraі
әkesjnjн қавақын, Ҷўтан қыста
кун раіън ваққан кәј вақтасыдаі
вақыр, тапыр өскен edj. Әkesj de
вўл валасынън сондаі seзgetјгјн,
өзге валаларынан артық санаусъ edj.
Уталқандъ, Ҷауар айтақандъ
кесјметіпн әке мјнезј Авайқа мә-
лжм. Ol, савыль тотън рјсјтмен:

— Сукјrljk Тәте, — деп вјраз
тўрды да, — ат ваққан соң дәрјс
тамат волмаса да, хазретјн тўх-
сатын, fatıxасын алыр, қайттым,
— dedj...

Tјptј eresek adamca sөller qар-
ты. Балапын вўл erte әзјрlegen Ҷа-
уавъ edj. Әkesj оқытақан adam.
Вјraq діндар, саріятсы. Оқан
сыраіъ сәкјрт туынде, solar тјлжмен
сөіlese Ҷақатынън вјледј Ҷана өз-
пн өзге қазақтан өзгеселгјн de
вјлдредј. Вўл, валанын өзпн de
сылген масьқы.

Әkesjnjн қасында тўрқан Маі-
васар мен сонън атсауаръ екен.
Маівасар Қўнанбайдын тоғал сеce-
сјпен тўқан јнјсј. Төрт тоғал ата-
қан туысқандарының вјр тоғалынан
осъ Маivasar. Вўпы вјл Қўнанбай
өзј ақша сўлтап волқаннан кейп,
осъ Товьқытъ волысына волыстық
стареын еткендж.

Маівасар Авайдын Ҷауавып ұпа-
тыр тўыр:

— Өзј тјптј көселј кјсј вор
қартъ, — del берјр edj. Қўнанбай
онын сөзјн алақаттапастан Авайқа:

— Ваг, ана сецелерјн Ҷаққа вар,
амандас валам! — dedj...

Авайдын кytkenj de sol edj. Әлј
тозыр, вар қозжаласын алыстан қарап,
әнгјме etір тўрқан сецелерге қа-
раі вўрылқанда Авай қайтадан, өз-
пн Ҷасына лаіық қуанысты вала
қалырқа келе қалды. Art Ҷақында
Ҷоғқа Ҷумавал Авайдын вугјп оны
қорқытқанын әнгјме қыр Ҷатты.
Bala ol сөзге вөгелмей endj асы-
қыр өз сецесјне қараі Ҷақындаі
берјр edj, Ҷуманын қатынъ, Қа-
лқа деген вјр Ҷенгесј: „Telqарal..
Aınalaіън Telqарal.. Soқtaldal aza-
mat вор келіпсјн-ау, — деп мол-
пынан қўсақталалыр, ветьнен syidy.
Тақы вјр Ҷенгесј Ызқўтынън қа-
тынъ—Тоғқан да syidy... Sodan
кеіпн улкен қатындар Ҷана осъ
топтақы улкен еркектјн, ақалар-
дын да вјр-екеуј ветьнен syidy.
Авайды сын валақа айналдытыр
Ҷберген осъ syjsterj edj. Ol,
қысылыр қызарқанмен қасыр та
қўтыла алатын емес. bza воларын
да, қўртарын да вјлмедј. Вјрнесе
улкен қатындардын көзјнен Ҷас та
көрјндј. Јсјнен тысјнедж: „Qala,
алыс qala, ўзақ оқу... аўдан ketу,
Ҷат Ҷерде болу“ — деген вўлардын,
вўл eldjн вала tyгјл, улкен усјн
de көрмеген қўқайларъ. Qalaқа
ўзақ уақытқа ne айдalқан кјсј,
ne el јсјне стмақан кјсј кетедј
dep тысјнедж. Сондықтан, сақып-
қанъ да, Ҷаны асықанъ да, аман-
дығына қуаңқандаръ да вар...

Amalsыз вартық улкенин қўса-
қына kezек-kezек кјрр воіър,
endj сытылыр сецесјне қараі vasa
berдж. Авайды өз сецесј Улқан
мен екјнсј сецесј, сўлу қара торъ
Ҷыздж Алоқыз, қатар тўр екен.

Bala топтан сыға берgende
Алоқыз кулр:

— Раі, Ҷаман қатындар сјлекеі-
лер валатындын ветьнен syier Ҷер
de қалдырмады-ау деп раңдана
кылдж de, Авайды алдымен қўсақ-
тар көзјнен syidy.

Kezek өз сецесјне kelgende,
ol syigen Ҷоқ. Qatty вјр қысыр

вауығына васыр тўрды да, манда-
лынан іскедж. Авайдын әkesјнде-
гј tartымды салқындық, сецесјне
de көптен бергј мјнез волқан.
Bala осъдан ағуыль кytреусј edj.
Вјraq, вауығына қатты васықанпын
өзјнде Авайдын Ҷырегјн қатты-қат-
ты соқтырған аса вјр өзгесе Ҷақып-
дық, зорықпен вуркелген, ыстық
от вјлндј. Ана қўсақы... Улқан
көр ұстақан Ҷоқ.

— ӘҶене вар, әнекі! — деп уй-
кен yidyн алдына қараі вўгыр
Ҷбердж... Кәрј әҶесј Zere вәівјсе,
тайақына syienјр ўрыр тўр екен.

— Ҷаман neme, таққан вўрып
kelmei әкене кettјн-ау... Ҷаман
neme!.. — del берјр, қасына қўса-
қына nemeresj вақанда, — „Ҷа-
ман nemenјн“ артынан leзде:
qарасықыт, қоңы қозым... Авайқа-
пын... деп кемсеңдер, Ҷылауға ай-
налыр kettј.

ӘҶесјн қўсақтақан воіънда ул-
кен yige кјрген Авай, ымырт Ҷа-
вылқанса осънда вольды. Сецелерј
вўқан вјrese қымыз, вјrese топазы-
қан et, вјrese сәі ўсылыр тьқра-
лаі verse de, валанын воіъна as
vatpadъ. Ҷөндер јcken de, Ҷеген-
de Ҷоқ... Кунј воіюкъ астықы да
ўтылықан siaқы...

As vere отылыр, воіларъ yіrenјс-
кен сәіън сеce, Ҷенгелерј валадан:

— Eldj сақындын ва, кјмдж
сақындын?..

— Молда вольдъ ва?

— Оқыр вольдъ ва? — деген сияқ-
тыларды қайта-қайта сўрасадъ. Авай
өзге сўрақтарға Ҷөндј Ҷауар бер-
ген Ҷоқ. Ҷалоқыз-ақ кјмдж сақып-
дын degende:

— Osпан қайда?... Ol қайда
Ҷыр?... — деп өзпн кјсј јнјсјн,
tentek Osпандъ вјрнесе ret сўрап
edj.

— Улқан васында ol сўрауып
eleusјз қалдытыр, артынан тақы
вјр айналығанда:

— E, Ҷырдақы Ҷынды neme?..
Byгјп осънда maza vermegen son
ана әҶен eкеumјз қыр сыққамыз!
— деп әҶесјне пұсқадъ.

1 „Авай“ романынан yзјндј.

Әңесі өзіне vállанысты вјг нәр-
сеге ісарат қыр отықанды көрjп:
— Не деіді?.. Не деп қатырың-
дар? Естімедімі! — деп еді... Аваі
Оспан қаиы аһып кер, қаты сеілер:
— Әңе-ау, выты вјндаі емес
ені Құлақна не волап, неге
естімеісің? — деп көртjң ортасын-
да отыра да, ерксіз қара-қалып
вор оқсаулап қалған әңесіне қа-
ны асыр құсақтар, алдына қантайд.

Әңесі тусjндj де аз қана во-
саньыр:
— Балам-ау, әңенде қуыс кеуде
волмаса, не сымбат қалды деп ен!
— деп өзjнjң дақдылы тmң сыңна
қарай беттер еді... Баласы қимады...
— Қазыла ма өзjң?.. Емдесе
қайтeді?.. — деп еді.
Yi jcј de, әңесj де құр кулjр
қана қолды...

Кәрj сеце кyле отып, валасыны
тауаны қайтрасын дегендеі қыр:
— Yckjрse кейде асыр қалады...
Yckjрген қақады... — дедj.

— Yckjрse тьна балаң молда
вор кeldj қол... Yckjрт балаңа, —
деп Айқыз кулjр еді.

— Yckjрсің, валасы yckjрjр versjң...
— Соры көрjнjң көнjне ода вола
демеу қол... — деп yidegj yлкeн-
дер, әсjресе сңгелерj Авадан сьп
вјрдеменj дәме еткендеі волды.

Аваі вјған jсjнеп ьза волды.
Вјрақ, кулкjсj де кeldj. Yckjру,
jсjткj қазу, қасыда оқу, молдалық-
тын еі yirengen масьқы екенj
ғаста. Бала көнjне қатты сjренjетj
көрjнетj: валгер, қуспаньтық сияқты,
вақы мен тен молда, қоса аз

emes. Бала сонь еске алып, өз қа-
лы өзj мьсқыдақандаі волып аз
кулjм-жреп отыды да, вјг кезде
оқыстан әңесjнjң ва-ын құсақтар
ар сьбырай кувлер, вјрнәсенj
сүвьрта сөнeldj. Сұрт аныға қарар
отып, васында сьп дұғалық оқыр
қаты екен деп еді. Кәdjmgj мол-
дadaі cart сьгjнjр алып, тусjң
тomsартып сьверjр сесесjне төнjр
отып:

lyzj raucan, kezj gauhar,
Laqjldек bet ycj axmar,
Tamaqь qardan hәм vihtar,
Qасың qūdrat qoli сыга, —

деп көрсjлк ұға қомайтын өлең-
dj сүвьрта берjр, даусын „таварак“
оқыған молдаларға ұзартта созыр:

Mūvada olsa ol vјг каz
Tamaca qьlsa iuzmә-lyz...
Ketjр quat, iымылып көz
Voьың sal-sal vola niga? —

деп кер көзjң сұтыр, егнjң сь-
вьлатып, jcten сьбылар, әңесjнjң
құлақны асыр су — f — f! — деп
қолды... Bүl өзjнjң вьлi осы көк-
темде Науай Fzulidy оқыр сьгjр
қазған өлеңj волатып. Отықандар
әлj де del-salda. Kудjк etucjden
де, сьп дұғалық екен деуцjлер
көр. Бала солардың сама-сарып
тапыр, мьсқылеткендеі вор алдан-
дырар кeldj де, endj сьпып та-
пытрақ вор даусын асық етjр қа-
тайтып алды. Тақы да көзjң сұтыр,
тусjң тomsартып құран аударған
moldadaі jлгерj-кеіjң тeңсеle берjр:

Ocadь vozca torqaj kedенj ьqтар.
Basасың алақандь пықтар-пықтар.
Kәrj әсeм естімеіdj nana versjң
Bereіjң өлеңjmmen сьп ұсықтар... —

деп кер, тақы да су — f — f! —
деп қолды. Yidjң jcј endj сезjр ду
кулjр еді, сонқы өлеңjң түсында
әңесj де тусjңген, ол унj өсjр,
суысjнjр кулjр, валасын атқаға қа-
қыр, маңдайынан іскеді.

Аваі куlmesten yj jсjне мьсқы-
даі қаралды. Әңесjне қавьыр
отып:

— Qалаі, құлақың асылды ма?..
— дедj.

— Е, қақы вор қалды... Орке-
нjң өссjң балам... — деп әңесj
алқыс айтты...

Yi jсjндеgj yлкeндер бала mjне-
zjне вјг кулjр, вјг танданыр суысj-
нjр қалды. Қара сұр бала, көртjң
көзj вјг өзjне қадалқанға endj
қысыңқырар қызарып еді. Вјрақ,
екj көзjнде қайнап қанған от вj-
ljnedj. Озге балаларынан волек, yл-
кен, қызыл да, саналы, оты бар
сияқты. Ұлған көппен вјрге кулген
соқ еді. Endj вайқай отып ақы-
ғын мьс еттj де:

— Балам-ау, қалдан молдалық
әкеledj десем, нақасына тартып
қайтқанвьсың немене? — дедj.

Yлкeндерdjң вәjне вүl өте ту-
sjңkjтj еді. Қанақы бала mjнеzjнjң
дәл сесуj сияқты волып қайта кул-
djрdj.

— Bәse, Cancар...

— Bitаң саітан...

— Tontekennjң сjenjmn деп
түр қол — десjр Авадың нақасы-
ларың esjне алысты. Ölerjнде:

— Қазыла-қазыла қоға молдadan
да ұлат волды, endj өлмесек во-
mas, — деп кеткен Құнтаі сөзde-
rj де көртjң esjне sap-ete тустj.

— Апаі, endj вақы-қуспан вор
елтjрj сенсeң сjғанса, Tontekene
tartқаньм көс jлгерj емес pe? —
деп Аваі jле қауар верdj.

— Қаралды, endесе ер сьетjр қар-
сын балам, қолың воісын! — дедj
сесесj...

Дәл осы кезде Маibasарды
атсагарь кер kjрдj. Bүl вақана
кесте Құнанваидың қасында ш-
қан қава сақал, қара Қасқырмаі
едj.

— Keldj де: — Аваі, сырақьм сенj
төтен сақыр қатыр! — дедj.

Yi jcј de, Аваі да ун қатқан
соқ. Вақанadan бергj еркjң, ойна-
қы, бала mjнеzdjң вәjнен тартып,
воын сьр сәkjрт бала yндemeі
yiden сьқыр, әкесj отықан yige-
keldj...

Қонақ yj сеселер yjндеі емес,
сьтынан да салқып, унсjз. Аваі
esjkten kjре yide отықан yлкeн-
дерге асық дауспен айқып етjр

sälem berdj. Ylkender de vünñä sälemjn dauvstar aldä. Kjsj kör emes, Qūnanvai men Maivasar, Çıtavai tan vasqa osy enjrdedj Tovyqtıññ velgijl ylkenderj: Balsal, Bөcei, Qaratai, Syjndjk eken. Çana osylardın çanña ertken çjgjtj, ças çoldasъ tärjzdj, Balsaldın nemere jnsj vala çjgjt Çiren-se var eken. Bül Avaidan çasъ ylkendeu volsa da, vala qıgъsa, aıgъsa acna edj.

Әkesjnjñ vaçanaqъ kecke kytken kjsjlerj osy ylkender voldä. Avaidın vala kynjnem sezetjn vjr çalı, vün-dai kjsjlermen, әsjrese дәl osy 4-5 kjsjmen vas qosu ei jcjnde vas-talatın vjr ylken jstjn, oçsau jstjn velgjsj volatın. Olardә әkesj daq-dыsъ masъqъ volıncsa әdeij saqъ-тыр alçan sıaqtъ.

Bünñä ondal sözderjne Avai arasъ ta, tıñdap ta kermegen edj. Bygjn vjrncj ret әdeij alçыzъp oтыr. Vjr oıdan Avai, — „өzjme vjrde-me aitraq pa eken!“ — dep te oı-lar edj. Vjraq, esnөrsenjñ qısıññ tava almaçan.

Avai keljr oтыsъmen anaı ylkender vüdan qıla çalıñ, oqu çalıñ, saucъlqын sırastыdъ... Özge ylkender jcjnde Avaiqa әsjrese kөñl vөлgen sözuar çana çarqын çызdj Qaratai. Ol, Avaidä kөre oтыгъp Qūnanvaidın özge ças valaların da eske alъp:

— Osy, ana ısqaq vjr çosıñ.. Vjr tyıj vjr pъsъq ta, sergek nemel — dedj.

— Ol әlgj Kyңkenjñ qolındaqъ ma? — dep sūrap alъp Bөcei — ras çainar tūr... degende:

— Ia, ras-au, sonıñ oты var... — dep Balsal da qostadъ.. Bünñä vөj qıalar aitçan Qūnanvaidın qocemetj edj...

Yndemei tyıjlr, sūr-sūr vor oтыр-çan Qūnanvai ol sözderge kör çjmjkengen çoç. Qaita terjs kөгendei moıññ vünñä Avaiqa qarar:

— Odan da ne kytsender, osy çaman qaradan kytsenj... — dedj. Әke volqalъ Avaidın estjgen en vjr çыsъ sözj osy edj. Sırek söz. Vjraq, Avai kytpegen tјrtj vjr ylkem, jrj sısъ sıaqtъ voldä. Ol, çuan-çannan vjr sūrı pыр, vjr çызardъ... Әncijnde әj alsъ, әj suьq vor tūratın әkesjne дәl osy arada vjr sәtke özj de çvjrp, jcjmen ыza volъp edj.

Qūnanvaidın tьna valasъñ osyñ da saqътыр alъp oтырçanın çana çanaçaldai etjr vularqa tapıqalъ

oтырçanın өзgeden vünñä Qaratai ançarъp edj. Ol, daqдыsъ maıvs-qaç eptjlkke salъp endj Qūnanvai-дын çanaçaldai betjmen Avaidä söz qыla vastadъ... Bөcei men Balsal qa qarar:

— Sender vünñä syndetke oтыр-çanda ne degenjn estjr pe edjnder? — dep az kuljr aldъ... Avai өзjnñ valalъq, çalalъq mjnezjnñ vjrñ kөrtjn, tьñandalı suьq pıcjndj ylkenderjñ ortasъna salqalъ kele çat-çan Qarataıqa tјrtj ыza emes edj. Qыsъlp üiala vastadъ. Vjraq, toç-tatar çarasъ çoç. Sondыçtan, var tarçanъ, ol vala özj emestei, yndemei sūrılarъp sazarъp qaldъ.

— Syndetke oтырçызçan çerde aırsъñp çылар çатыр — „qıdai-ai vül qolıqъ kөretkence qыз çыр nege çaratradıñ“, — deptj. Sonda cecesj — aqыsъz valam-au, qыз vol-saç vala tappas pa edjn, sodan qı-ыñ vor pa? — dese, tьñau — oıval onъsъ taçъ var ma edj, dep çыlau-ыñ qolыр çыдар verjrtj, — dedj. Ylkender aqыññ tьs-tьs kuljr qoidъ...

Qūnanvai estjmegen sıaqtъ, esvjр velgj vermedj. Bül sıaqtъ söz, onъ men Balsaldardın qavaçыna qararçanda ızaçça varmatıñ tärjzden-dj. Avaiqa çalısъ sol volъp edj. Әjтpese ylken adamca ortalarыna saqътыр ar, aqыmaç vala çыр qo-тыр kylgenderjne ыza volatın degen oıñ çoç edj.

— Sөzdjn betj өзgerse eken, — dep

oтыr edj. Sөtkence sәrttan Ospan kјrр keldj. Kјckene jnsj, aıloqa kelgelj kör sūrasa da көre almaçan tentek, sodыr jnsj.

Ol sälem berudj ümtçan çoç. Vjraq, әkesj men eckjmge çaramas-tan kele Avaidä qıçaçıai aldъ, өзj-njn de en çaqъs көrejñ tuьsqanъ Avai edj. Ekeujnjñ arasъ 5-6 ças. Sondыçtan Avai, qazjrde oçan açqa eseptj. Ospan kele bergende vü da qıçaçын çalıp betjnen syıdj. Ylkender vülardın çana көrjkenjn sezjr, tьna mjnezderjn keçjrgen-dei edj. Vjraq, kelesj minutte-aç Ospan өзjnñ tentektjgn tanıтыр, avroidan aıgъla vastadъ. Ol, өзjnem aqығñ sьvьrлар: „qaida çurdjn?“ — деп sūraçan Avaiqa çytesjnen oты-тыр alъp, aqasъññ moıññan qı-çaçtar, өзjne qарai tartъ da qıla-çыna vjr nөrse sьvьr ettj. Bünñä vjr qaitъ pacar voçtыq söz edj. Cetkj yide өзjnñ aqasъ Tөkeçan-nan yirenjр көrtj. Saçыñ çan açqa-men en alçac tjl qatçannın өзj osy. Avai oçыstan seskenjр, qıla-çын tartъp ar:

— Әi, ne deısjn?.. — dei verjr edj Ospan atъ tūrъp, vünñ vas salъp qıçaçtar:

— Aitpa, aitpa deıjm anaçan.. Aıtucъ volma anaçan... — деп әkesj çaqъt nısqар, Avaidä çauar ait-qызvastan çalçalatъ çыça verdj. Avai vjr çaçыñnan erjksjz kuljr, ekjncjden qыsъlp volıñ çыр alatın деп edj, denesj kesek, qolъ çairat-

Oraldın Muzikalъq mektevjnjñ othentj komsomolets Dәulet Kereevtjñ skripka oınar oтырçan kezj.

Osparan tyregelip alyp salqalat-
dan son Awaidy çyqyp saldy. Çana
sony ustjre ärsätte, auzında sal-
dylatyp irtyna tıqyp çyrgen vjr
slekeily sulı, qattı narsenı Awaı-
dy kœilegıjnı otıraıyn asyp,
vjrdımeı çalaçac etjne tigje tas-
tar çjverdı. Awaı odan da seskenıj,
tjtkenıj ırcı verdı. Ylken kjsj
sıaqtı vor otırdan çekırttı, mına
vala vjr sätte kjckene valaca aly-
tyr, arpalastyr çjverdı.

Osparan ony tjtkengenıne mæz
volyp, äkesjn ıtıtyr saqyldar ky-
ljr çjverdı:

— Вақа, вақа салыр çjverdım
kœilegıne! — der Awaıdy vırgıny-
dan da çaman tjtkendırdı.

Qınanvaı vasynda özıjnı art
çaqyn ala otırdan valalardy ne
qyp çatqanyn vaıqamar edj, vasy-
lar der te oilar edj. Endj tentek
Osparanny daqdy mjezı qıtyr,
ydeı vataçansyn aculanyp sıqy
vıtyr çalt qarady. Çana vaıqady.
Alramsadaı volçan asau qara vala-
sy, Awaıdy keudesjne mıjıj ar
tırqyzvaı qoırtı.

Qınanvaı öz aldındaq çana
vögde, ylken kjsjler aldındaq m-
na veıvastaqıçqa qattı aculanyp,

Osparandy sol qoıymen özjne qarai
çılqyp syterp aldy da çaqtan tar-
tyr-tartyr qaldı. Osparan ekj vetj
partıai çanyp, ylken kœzderımen
äkesjne coqtai qadalyp, sazaryp
tıtyr aldy. Urdanqa vıtteı mız
vaçqan da, qalt etken de çoç.

Vıny vıjıj kœıj otırdan Syıjn-
djı Baisalqa kuvıj etjı:

— Çanım-au qasqyr vala mınaı
qoıl. — degende anau:

— Qıç desençıl. Mınadan va,
mınadan çyqar-aq! — der kyny
ettı.

— Bar, alyp ket qarqys tigendı...
— der Osparanny vetıj vırdı da
ıterıj qaldı... Ol syıjnı qılai ver-
gende atçavar da qarmary kœtere
verıj edı... Osparan däl sol äkeden
qıtyla verudı kytkenı, atçavar
endj kœterıj alçanda, yidegıjnı
vıjne estırtı, art çaqynan çel çy-
qaryp „tırq“ etkjzı de kete ver-
dı... Maıvasar Qarataıqa kœz tastar,
vjr ezıjn tartıyp, vasy çalıqady da:

— Qar, mına avroısyz, var av-
roidan vjr-aq aırdı-au! — dedı.
Qonaqtardy kelıjı aqıyn kılıj
qaldı. Awaıqa äkesıjnı çanaqı
mjezı tastai qattı tıdj. Aumıtın
qatal sıyq äke sol qalpy, sol kılıj-

de. Toqyz çavat toıy vardaı çjvı-
meıdj, çylımaıdy. Osparan sonçalyç
qınar, qorlıtın mjezı jstegen çoç
edı. Kjckene jıjsıne Awaıdy çanı
çaman asıdy. Özge ylkennı kıl-
kısı de Osparandy ırçan çapalaqın
vjr tyj sıaqtı. Vıçan oral Osparan
jstegen sonçy ärekettı Awaı tıptı
de sökken çoç. Qaita „çoç“ de-
gendeı vor jınen kılıdj.

Ol mjezge Osparan: vıgıjn kyny vo-
ly cetkj yide, ylken aqasy Tækeçan-
ny çasynda vor masyçtanyp edı.

Tækeçan vıçan: qara qonıy voll.
Äken maıılastıma, mınkjte qoı,
sonda ıra almaıdy der kyny volı
sol Qınanvaıqa çarsı qılai tavı-
dy ärekettınde vaulçandy.

Qarataı, Baisaldar Osparanny ke-
tısı de, — öz jeterınde, qorqyp
ketken çoç, egesıj kettı — der
vaçalaçandy. Qınanvaıdy vırgı-
nan da tyıljıj, aitar sœzıj vas-
tamai vçarlanıyp otırdan qalpy
var edı. Mına taçy da sıtyr,
tynerte tyskenı völdı. Yı jıj vjr-
talai unıjz, çım-çırt otıtyr qaldı.

Sonymen vjr az tomsaryr otı-
tyr vaıtyr qaita çvyılasçanda, Qı-
nanvaı oıdaq sœzıj vataçı.

TÖKEN

K L I M G E Q A T

Klım aça, otanımız
Berjk çamal, volat jrge.
Çer men köktıj iesıjıjz
Bodam volar kjm var vıjze.

Otanıny cekarasında
Çau çjbermeı esvıj çaqtan,
Saçy atanıy postta tıru
Qandai çyzıç, qandai maçtan!

Ekj çaqıj ekj dynıe,
Ömjrlerı ekj vasçı.
Vıjı nırlı vıjk çynda
Vıjı tömen çatıy asta.

Jıjsıjıj Quat erdıjı,
Otan usıj çanıy bergen, —
Xasan kölj çasyndaçy
Cekarada, ırçısta ölgen.

Çasım vıı onsegıjzde,
Barsam deımıj armıaçı
Açıımtıny oğynıa men
Qıy Sœıy çekaraçı.

Eç ardaqı voryçımdı
Attanvaçıny oğındaıaçı,
Tıjegıj sol — attanıaçı,
Ulyçsat ver, Klım aça!

Kœp ızamı, ılyçsat der,
Qavar alyp Moskvadan
Eç vjr zory tjlegıjıjıjı,
Osylaıca oğındaıaçı.

К. А. М. К. А. З.

(ÇALQASЪ. BASЪ ÖTKEN SANDARDA).

Qûirьqъ tjrsegjne dari almai,
Ekrjnmen koterjgen keijn qarai.
Kekjij coqtalanьp keijn serjken,
Tûnoьctьtj toqьzdaoь tûlymьndai.

Laqьtoqan tosj çerge tie çazdap,
Kerjgen ker maraldьn vaьryndai.
Cьndaloqan qara çaldьn toьraoьn,
Asranqа cьrlatadь çai oqьndai.

Erkelep enesjnjn sytjn emgen,
Qûlaoь cьmьruь ças qûlyndai.
Duvьrj çanuardьn çerdj çardь,
Aqьcьnьn aqьzdaoь davьlyndai.

Çûldьzca jnrde aqqan aqьp öttj,
Egьz voz qala verdj vailoqanda.
Balasь çalyн qûcьp çatьp aloqan
Top çarьp öte cьqьtь kyren solai.

VI.

Tyn edj, tau kösijьp qaloqan çatьp,
Qondьrьp vûltьtь ystjne cumaqtaьp.
Astьnda qalyн vûltьtьn ai da adasьp,
Çûtyьp çûldьzdar da ketken vatьp.

Qalasь Daqstannьn cьm-çьrt volьp,
Tьcьtьq aimaoьna tongen qonьp.
Vjldьrmei bettj sipar aqьrьn qana,
Qoqьr çel ötjьp çatьp çailar coьp.

Ei çatьp camdarь da qaloqan sөнjьp,
Basьp tûr төvesjnen zûlyс төnjьp.
Çaloqьz-aq sol qalanьn ög çaoьnda,
Çarьq tûr çaloqьz yide keker kyjьp.

Çarьqtan syngjьp ketsen jcke qarai,
Törjnде төvedei vor ötьr sûmьrai.
Ul, qьzьn tygeljmen çьp aьp,
Namьsqa tysjьp ötьr cьdai almai.

— Qorьoь Baqdanьn ötken çoq pa,
Öltjьp çer çevьrge çetken çoq pa.
Mьndaqan qalyн toьrьn ortasьnda,
Bөгjnjn avьroiyндь төkken çoq pa,—

Dep Çysjьp ûldarьna aittь cьgьp,
Tysjьp oilarьna eskj çьgьp.
Kektesken, kek aloqanьn aittь ötьr,
Əngjme vьlai edj vûdan vûrьp:

Er edj Asqар deitjn ot-çalyндаi,
Tьzderdjn tomaqasьz sûnqarьndai.
Ör volьp ças vasьnan östj tauda,
Qaitraitьn qaraulyн tûlparьndai.

Adamnan qaitudь Asqар vьlgen emes,
Çjgerjn çetjmmjn dep vergen emes.
Aivattь arьstandai ötkjьr tьldj,
Ec adam taqь da ondai mergen emes.

Bjьr çьly Çysjьp elge salьq saldь,
Salьoьn çaloqьz Asqар vermei qaldь.
Çьlatqan el men erdj sûmьrai dep,
Çysjьpke vaqьpvaucьa dailyndaidь.

Erteden zûlymьdьqren Çysjьp manap,
Cecennjn çer çütqьzoqan eljn talap.
Cameldjn caң tytegen çoьroьnda,
Satььp sөrsen qьloqan çürttь qanap.

Çьrgenj arqa syier yiez ûlyq,
Tьtetken qaңьroьn aram qûlyq.
Aң verjьp, azyq verjьp çaoьnadь,
Bөгjnen çьp aьp, zorьyq qьlyьp,—

Dep Asqар vûqaranь vьrlestjьp,
Özjne көpcjьktj aldь vûrьp.
Öcjktj sodan vastap Çysjьp oqan,
Asqartь çoqaltucьa dūzaq qûrьp.

Bjьr kynj eldj çidь Çysjьp özj,
Ykjmjn көrsetetjn keldj kezj.
Aqьrьn әmjьr verjьp, vûirьyq qьloqan,
Qalqqa qattь tidj Çysjьp sözj:

— Aңdarьn, Çysjьp aittь vьly aloqan,
Tьsqarь aьmьnan ûlyq saloqan.
Terjsj ekj aiudyн, toqьz arqar,
Asqарqa cьoьpьmьz mjndet qьloqan.

Orьnan Asqар tûrdь, cьdai almai,—
Aqьn var, әmjьr vermek senjn qanda.
Özjmьz ûlyoьn tapьramьz,
Çûmsama, sen suьyq qol sür çьlandai.

Men senjn tûqьmьndь qürtamьn dep,
Çysjьp te acu menen çөнeldj ölep.
Qaitpadь, qaimьqradь qairatьna
Asqар ta tûrьp aldь, kelseң kel dep.

Aiqasqan Çysjьp renen Asqар solai,
Orьnsьz zorьoьna cьdam qьlymai.
Terektjn özenjnde tolqьn aidap,
Syiegj cьqьtь Asqartьn көp üzamai.

Çysjŗ sũm sөгjŗ otър valalarъn,
Çetped der Baqdaqа samalarъn.
Menjн ças kezderjnde ducar voloan,
Mũndaidъn kyl qyldъm der vavalаръn.

Çarъq çoq Baqdanъ çoq qylnasaң,
Bjr atъm onъn qũnъn oq qylnasaң.
Koldenenъ sөzjn voljŗ Qasъm aittъ:
Oilanъr qoiqamъz der aldaqасаn.

Osъndai kyige tystj toidъn artъ,
Çysjŗtjn qan qũmarъq eskj saltъ.
Ant aldъ ũldarъnan ainъmasqa,
Çysjŗtjn varъoъna qoiqan cartъ.

Өzjmce Asqartъ atqan kytjnder çol,
Өte saq qamdanъндar, qairatъ mol.
Atrasaң qavъ taуъr aldъrmaidъ,
Mыltъq pen kençalъna tigence qol...

Ūiqъda çũrttъn vөrj taңqa taiau,
Bjr adam kyrsjnedj epter vaiau,
Yhijer qattъ leppen dem aladъ,
Qandai çan mazasъz vor tysken qaiau.

Qaranoъ kyngjrt sөule yidjн jcj,
Zaida edj oida çatqan ketjŗ tьcъ.
Mazasъz arъ vilер, aqyl aittъr,
Çan sьrъn çasъruoqa çetpei kycj.

—Qan jcu әdetjн ve, әke senjн
Sasidъ açal isj alojan levjн.
Çaloъzdzъ, çazъoъ çoq өltjŗtreksjн
Qъzъoъn өcjruge өmjrjнjн.

Qialoqa mũndai tereң vattъ sũlu,
Tөvege qoъn qoiъr çattъ sũlu,
Çarъq etjŗ kyn nũrъndai vũlttan cьqqan
Bjr aqyl өltjŗreuge tartъ sũlu...

VII.

Ertemen qalъn tũman taudъ vastъ,
Çasъrъr qalqaladъ qara tastъ.
Bjr tarqар, vjr qoiular tũrdъ solai,
Kei kezde kөrjnvestei aiaq astъ.

Baiaoъ çaloъz aiaq Baqda tysken,
Çavulъ vũlpөrда kөrjnvesten.
Sol çolmen yc-tөrt adam çyrjŗ varad,
Tũmanmen kjm ekenj vjlvesten.

Bjr kezde coqtalъsъr tũra qaldъ,
Eңkeijsjŗ çan-çaqqa kөzjn saldъ.
— Çyreijn men aldъnа qaraoъm der,
Baqdaqа Avuchар sьvьrладъ.

Onarqa er Baqda aldъn verdj,
Tjlvn aldъ varъoъ soъna erdj.
Aqъrъn çыçъr tũman vũlta kөcjŗ,
Tөгjlvn tömen qarai çyre verdj.

Astъ qũz, ystjnde cъa, еrtada çol,
Qьrъnan aiaq taisa, vjtkenjн ol.
Çerjnde cьoqa verjs çolъ osъndai,
Zũlvstъn asuъnъn qıbnъ sol.

Asuoqa cьoqa keldj Avuohар,
Başpalар çiek artъr aldъn qarар,
Aldъnоq qũlamannъn qoinauъnan,
Tars etjŗ mыltъq dausъ cьqtъ vjr-aq.

— Saqtan der Avuohар tösjн qũctъ,
Çalma-çan keijngjler attan tystj.
Çygjŗjŗ er Baqda varqanъnca,
Etekke qũlamadan vjr-aq ũctъ.

Baqda çjgjtterge qoъn sermer,
Senderdjн çataъnъn osъ çer der.
Çavъsъr qaqpa tastъn qьrъmenen,
Ol өzj çoqarъoqa çөneldj өrler.

Bjr tastъ өrler varъr panaladъ,
Bөrkjn ар tas çanasъr sьoaladъ.
Qoinaudъ azdap qana tũman vasqan,
Qai çerge vekjngenjн vjle almadъ.

Bũrç etjŗ, vjr çartastan tytjn cьqtъ,
Baqda vaiqар qaldъ kөzjn tjktj.
Taоъda çjgjtterge çalt qarasa,
Oq tijŗ cөke.tysjŗ Qapar vũqtъ.

Kekten-kek Baqdada qainadъ endj,
Ol çũttъ ũu çũtqandai alojan demdj.
Qan toъr, ьza kernep ekj kөzge,
Çanъnan aiaimъn der endj penj.

Serpiljŗ saioqa tystj varъq tũman,
Çaоъldъ taudъn tasъ kyn nũrъnan.
Tjzlvjŗ çatъr eken qatar-qatar,
Kөrjndj çaudъn voib çasъrъnojan.

Ъnojaibъ Baqdanъn çerj vartъ,
Kөrjnjŗ төrteuj de qatar çattъ.
Tөгjlvgen çazъqsъzdzъn qanъ ycjn der,
Cekeden cettегjsjn kөzder tartъ.

Oq saldъ tömen tysjŗ verenjne,
Çauъ da oq çaudъrъr, vorandattъ.
Ainalъr vasqa tastъ taоъ varъr,
Qasъmdъ qastар tũrъr dөл sũlattъ.

Yceuj Baqdanъn oоъna ũctъ,
Qorçьrap aram tönder çerdj qũctъ.
Bjreuj tũra qacqan Qamza a'qanda,
Çaralъ cala tijŗ, saioqa tystj...

(ÇALQIASЪ BAR).

Saiatca Oraz

Sivannın ekjncj ülb Qortıq dər ek qoi. Qortıqtan: Qocqarvai. Qocqarvaidan: Toqvamvet, Seijt. Toqvamvet əskən ata, uc çuz yidei; al. Seijtten çalqız Estemes, Estemesten: Esenei, Emenal; Esenei aqa sultan volqan. Odan übraq çoq. Çalqız qız Bçkendj Uaq Caigoz üruynan Tjlemjstjn Torsan dengen alıp, saçıraçına sol ie vor qaldı.

Emenaldan: Çançol, Esençol, Resei, Syleimen. Basqasınan tıqım çoq. Syleimennen qana Nürke dengen çalqız vala var.

Emanal da vai volqan, vjraq çuas volqan.

Emenalın Syleimenjinde vastarq əielj — Qanariadan vala volmai, vala ucjn Müqannın ylkən qız — Zəurenj (1881-1920) toqaldıqda aladı. Syleimen Müqannan tørt-aq ças kçj.

Menj altdan çetjge qarar çylda Müqan sığat vor çımşqa çarataçasın qızın panalar Syleimen aulna (Saçındıq aul deitjn) kəcj varadı.

Vjraq, Syleimen Müqannın qızın qai vj teq kərj alqan adam, sığaqtar mañalına çolatpaıd.

Müqannın özjnde kyn kərer mal çoq. Çımş jster kuc çoq. Sondıqtan qıylıqan Müqan, sol çy ucjn qız — Baqılan: tjlj çoq, qulaq çoq, çarım es Müstara deitjn vjreuge satadı. Müstaraın tegj — Kecese üruynan Kyikel dengen ata. Müstara çasında çetjm qaladı da, ar çaqında, Nüral üruyn, Aqsar dengen atanın valasında Socqavaldın Sosnavaı deitjn kedel çezdesjn qolna kecedj. Sosnavaı qoldaq var malın sryr verj Baqılan Müstaraqa əperedj. Baqıla (1894-1908) erte kezde öldj. Müstara əlj tjrj. Əlj sol mılqau, çarım es qalrı. Var əneı — aqacqa ceber.

Sosnavaidan Müqan qalınca: vjrkök vie, vj vurı vie, vj sır — uc

¹ „Menjn mektepterjm“ dengen memuar dan yzjndj.

valal mal aldı. Os mal qorek vor, Zəurege qonş qonqan Müqan, Saçındıq aulın qıstauına kçjrek valıq yı salır vj qıs çalçyqqa tıroqan çoq. Çana sığat edj.

Ol çyldan menj kəz aldında aıqın qalqan surət — saiatca Oraz.

Oraz: kezjn çarasınan vasqa çerjn appaq saqal vasqan, saqal beljne tysetjn, orta denelj, çalqaz, çarındı appaq qudai cal edj. Bala kezjndegj əserjnnen ver? Əlde, rasında solai ma? Men naq ondaı üzn saqaldı kçjn odan keıjn kərgen emen!

Oraz vjzdjn yige kərcj otırdı. Onın negjzj Sızan emes, Arqın. Sıvanqa kçrme. Tegj Eseneıdn qul volu kerek.

Oraz kedel. Maças deitjn çalqız ülb var, ol menjmen camalas; Çangymjs deitjn qız var, ol vjzden kçj.

Oraz aıç. Onın vosaçasınan qıs vjrkçj, çaz qarçyqa ketpeıdj. Naq vjzdjn mañaida ol kezde odan vasqa qıs salatın kçj sirek.

Orazdın vj ədetj: qıs üstaqan vjrkçjn çaz, çaz üstaqan qarçyasın qıs erkjne qoia veredj.

— Nege yitesjn? — dese:

— Aqqıla asırap qaitem — deıdj — keregjn de üstap alam.

Onı ras. Qaidan tavatın, qalal üstaitın vjlmesjn: çaz qarçyasız, qıs vjrkçj otımaıd.

Vj çaqda ücər varatqan aıçy qıran qıst kərse, — „vayr qona ver, əzjm quır çetj alıp kelem“, — deıdj Oraz.

Çırt oqan kyledj. Vjraq, Orazdın üstaitın ras. Qıstın qıran emesjn ol aspınan aıradı. Qıran emes qıstı qımaıd, üstamaıd, qıran qıstın soynan qalmaıd üstamaı qolmaıd.

Orazdın çana vj mjnezj — kedel vola tıra kçjden at, as sırap emjnveıdj, ac-toq volsa da əz kyn əzj koredj. Sonın ystj e ol takəppar: talai mırza qolna onı saiatca qır üstaçy kelgende kərgen emes. Çasınan saiatçyqtəz vətjmen qıroqan kçj.

Oraz çalqız oqı cıj atayın asqan mergen. Mılyq üsnqan zatın Orazdın qıroqanın ol elde estigen de, kərgen de kçj çoq.

El onın uc mergendjgn aıçy qıladı:

Vjrcj — vjrcy çy, çazd kynj el qalın çailauqa otıroqanda, çailauqa əlde qalal vjrocqa paıda volırtı, kədjmgj asırandı cocqa. Moldalar — „cocqa çamandıq saçyra keledj“, dər qorçyrt, vjraq əljıge eckjm vata almaı, el volır, vj at verj Orazd çaldadı. Sonda moldalar, — „çuz sarçannan çaqın çerden əljıgennjn ovalı molıynnda voladı“, — degesjn çana vjreuler, — „tımşy men kezjnne timegen oqqa cocqa əlmeıdj“ — degesjn, Oraz, keldjn qorşına vayın təsep çatqan cocqan çuz sarçannan alı çerden cıjmen atadı. Cocqa qılap çırt vayır qarasa, — oq kezjn qaracşyınan tıj, arqı kezjn qaracşyınan ətken eken, — deıdj.

Ekjncj — vjrcy qırvşyınen Oraz eregjsıptj. Qırvşında tatarıdn təvesjne cacaq taqqan taqıa var eken. Eıkkən qırvş Orazqa, — „os taqıamdı kçj, çuz sarçan çerde otırayın, eger cıjmen atı, vasyta tıgızeı, taqıamdı vıdjımeı, cacaqın qana tyvınen qırcy tysjren astındaq atımdı verıjn — deptj, qırcy almasan çalqız atımdı alam, — deptj. Ekeıj oqaca, çolaucylar keledj eken. Qımvş jken qızu volsa kerek. Sol sertke ekeıj de tavın tırep, Oraz çuz sarçannan taqıanın cacaqın tyvınen cıjmen qırcy tysjıptj de, atı alırtı.

Ucncj — vjrcy eregıste aspında çırlar tıroqan vıztorqaldı cıjmen atı tysjıptj.

Bertjnde qaracşy tynde aulın təvesjnen zımvırap ücər vaza çatqan yırekıj atı tysjıgenjn men əzjm kərdım.

Oraz çıvek mjnezdj. „Oraz ven ürsşyrtı“ dengen kçjn el qılaq estıgen emes. Onın eıjk-vıjkte çımş çoq, var emegj aıçy, saiatçy. Os kəsıppen ol yıjne

ne çys, ne çaz toqtaqan adam emes.

Orazdın eñ zor dosı-balalar. Çaz qarçyqa, çys byrkjt salqanda, onıñ qasınan vjrtop vala qalmaidı. Balaca ol aqru — çekrudı vjlmeldı.

Orazqa vjr at keide vjtr, keide vjtpredı. Sondıqtan, kjsjge telmjrudı vjlmegen ol, çaz qarçyqan, çys byrkjtı, atı volmasa çaiau saldı.

Onıñ atı — balalar edı.

Vjzdıñ eldın qıstaqan aqactar çoq-çoq vor, ne döñge üzıncä çal vor ösedı. Ol aqactarda qoian kör voladı.

Orazdın ädetı çaz da, çys ta aña ças çyqar volsa, qısnı aıpr, esjgıñ aldında tüpr: „voram, voram!.. Kal, kall.. — der mañıñ vasyña kötere dauıstar qısnı erkeletıpr sipadı. Osı kezde balalar çan-çaqtan çygıpr, Orazdın qorçal qoiadı.

— Al, kettjk, balalar! — deıdı Oraz.

Üzındıq kezge çaqın arpaq qalıñ saqalıñ çel çelıpr, çelgen voz aıqırdıñ çalıñdai, saqalı vrese on ıqıña, vrese sol ıqıña tolqıpr tysıpr, balalardın bastaqan Oraz çoneledı.

Mezgjı çys volsa: Oraz vjr aqactıñ ıqıñda byrkjtıñ üstap otıradı da, balalar aqactıñ çel çaqıña çypr, qıqı salıpr qoiandı ıqqa qaral aidadı. Yrkek qoiandar ıq vetke çyqanda, Oraz byrkjtıñ tomasın sırypr, vauıñ aqıpr qoia veredı.

Orazdın byrkjtı özgenjken estı sıaqıt. Ol, vjr qoiandı üstap otıpr qalmaidı, üstaqan qoianıñ sıqımdar tastap, vasqasına ümtıpr, kezge körıngenıjıpr qalıqa tırsadı. Çaiau çyqan kynderıñ özıñde Oraz on, onıes qoian aıpr qaitadı.

Kecke, yijne orala, ekı-yc qoiandı vjr çola quıpr, serjk volqan balalardın ol tolqıza siladı. Quırdıqtı qımarıta çegen balalardın ortasında „viljk“ aıpr, qarqıdar kyıpr otıradı.

Mezgjı çaz volsa: Orazdın qarçyqamen torıtıñ çerı tomar men qoralı kel. Ondaqı qıstardın da ıcsıruqa kömekı — balalar.

Kecke qaral, Oraz balalardın qıs etıñ quırdıqmen taqı siladı.

Çrkıñ, onıñ quırdıqtı tättı edı-aıl.

Orazqa men onıñ dostıqı ycıñ, tättı quırdıqtı ycıñ qana mındettı emesıñ. Äkem ycıñ, yı jcm ycıñ de mındettıñ.

Jırde Oraz vjzdıñ yıdın esjgıñ aldına kelet volar edı: „Mıqan

nesıvemdı çelden vergen kjsıñ. vaıpr çatqan Oraz çoq. Annan sır çyqarmasın. Çyr, çejk!“ — der edı.

Vjzdıñ eldın ol kezdegı aqatı varlar semjıpr soqım soıadı.

äl, Mıqan!“ — der dauıstar volar edı; — „Äñ, prädarmıñ?“ — der volar edı äkem.

— „Iä, men! Vjr tättı quırdıqtı quırtıpr qoidım, çyr, çejk, qıdaqıdı ala çyr!.. Balalar da çyrıñ!“ — der edı ol.

— „Çer çyrıñ qoi!“ — der äkemıñ üıalqan volqanıña Oraz көп-ves edı.

— „Ual, tıjı, çoqtı soıleısın-au, Mıqan—der edı. Oraz — көrcıaqı-sı var emes pe? Sözdı qoi! Barıñda vıjıpr çel verejk te? Mende var, sende çoq. Kökte qıs, çerde añ varıñda Oraz aсырadı. Maqan

Orazdın semjıpr soıatıñ soqım çys—qoian men qır; çaz—qıstar

Aıl daqıdında soqım soııqan yı көrcılerıñe däm veredı. Sol çyb vjzdıñ көrcılerıñızdıñ talatı semjı soqım soıqan çyqar, mım-kıñ vjzdı dämge çaqıqan da çyqar; aqatı çezdemjzdıñ yıñen de talat däm tatqan çyqarmı; vjraq, menıñ esıñde olardın vjı çoq.

Menıñ esıñde qalqan: Orazdın qoian etıñen quırdıñ tättı quırdıqtı men sorpasına vökken vıjıç.

Menıñ esıñde qalqan: vala mı-nezdı, üzıñ, qoiñ aq saqaldı salatı ç Oraz.

Batırın, Balalyq, Saqyr

(BASD ӨTKEN SANDA)

—Bardın va, aittın va? — dedj Bekterbergen entigjy tırqan Amangeldjge, vıqır çatır.

—Kızır keledj.

—Çaqındar qalqan көр kjsjnın „ait, ait“ — деп it qosqan daıusь ezen alavın çaqırta bastadı. Bekterbergen tezımsızdenjy: Әi, mьnalardıң mьna daıusь, sıqda da varqan sıqar — dedj çaqırmaqan keıppen.

—Mında, mında әne, әnel — dedj Amangeldj qolın sermep, көкpenек көк түңqıyqta qalqıtar tırqan tekәppar qara sıvar cortandı meзгер, qırdıң qavaqьnan çana qana ыdıqа tyse bergen көр kjsjge.

—Kettj kettj. Tez kel, tez tez kel.

—Oıvai-au, — dedj Amangeldj aq qırbıqtın tyр çaqьnan ıstai berjy Bekterbergenge.

—Ne, qalqam?

—Anau ne, sıyr ma? — dedj tyienjн çel vııdasьndaı qırbıqtın çıñjcke vaıyn sıyretjy terenge qarai aqьyn qьyndar, çыçьр vara çatqan cortandı көrjy. Ekeuj vjrdel өkcelerjн sazqa qadar, çımyр qoqanьн tasasьna çasьrьньр, qırbıqtın tyvjnen ıstap oьra qaldь. Ekeuj vjrdel cortanqa qarap, — vәlem ketjy көrj, ketersjн ia, vjz senj çıveremjz qoi, vara qoıcsь, al, vara qoıcsь — деп qırbıqtan өzderjnce nьqьmdalьр qos qoldap tьrmььр ıstai qaldь.

Manadan berj vılardь mensjнvei tırqan tekәppar cortan ersjı-qarsь tenseljy qozqala bastadı.

—Oı kettjm, kettjm!

—Әi anau ne dausь?

—Әi ana, sudьн jсjндеgj adam ne?

Көр kjsjnın dyvjymen сосьqan cortan, asaıdal tulap, terenge qarai vılqьньр көр qalьp edj, aq qırbıqtın ekpjnı ekj valanь vjrdel sıqа qoılyrdь da çıverdj...

Ekj vala, көрке ne көргенjн, ne vjlgенjн, oqıqanьн ең әuelj nedен bastalqanьн qaldьmaı vaıandaı bastadı.

—Ekeujmjz, dedj olar: — vıl sıaqть valьqqa kezdesemjz degen çoqьz. Kenetten kezdesken asau cortan vjzдж ьrbımьzqa көnvei, vılqьньр çyze çәneldj — dedj.

—Çoq, ol ecqaida ketpeıdj. Әı-teujy өzj osь qara sudьн jсjнде vaıqoi ia, var volsa, onda... degen daustar sıqьр çatь.

—Vjz vıl çerge taң erten ertemen - au, ertemen kelgenvjz. Taң çarьq saulesjн saca vастaqanпa-aq, mөldjy sudьн tyvjnde mylgjy, çısap tırqan valьqtarьн ersjı-qarsьь көсjy, sendej soqьсьр tamaq jzdei vастaıтьн әdetj eken. Vjz vıнь әvden çaqсь vjlpalqanьvьz. Sondьqtan, taңertengj valьq qarmaqtь qarqьc voladı. Oıpьmaı deseıcj, naq vyjngjdej qarmaqь-

mьzqa valьq qauьp көrmegen sıqar. Tek volqanь olar, vjzдж qarmaqьmьzdь antalar kytjy tırdь. Qarmaqtь sıqа salsaң, vjznen vjz qьzqanьp, kycj çetken vjreuj ozьvılyq qьp, ala көр çәneledj, men de tarsьldatьp soqьp çatьmьн, ol da tarsьldar soqьp çatь. Balьqtın көrtjgь sondaı, çemsjz qır qarmaqtь sıqа salьp sıyrete tartsaң, sonьң өzjне qıьp çyгjy, talasьp, qarqanь qanca. Oнь aıtsaq, tьptj tolyр çatь-au, tolyр çatь, ol ең qırbıqanda vjz sazan volar.

Vjz uaqьtta, qara qırtca qartар çyrgen көр valьqtın vjz de qalмады, zьm-zıa çoq volь. Vılarqa ne völdь, vılar nedен qoьbıqть, dei mjz vjz-vjzıyge. Vjraq, ekeujmjz de eсnәse acьp aıta almadyq. Çan çaqьmьzqa көz salьp qoıamьz, eсnәse sezjmeıdj. Vjraq, sonda da vjz vjletjnvjz: valьqtın zьm-zıa qacьp ketuj, ol mañqa cortan keldj, degen qavar ekenjн.

Qara celektjн jсjнде qarьstai ala vıqа oınap tır. Anadaı çerde qara sudьн aıdai betj tuьrlyqtaı vөrtelenjy, көzge erekce tьsedj... Әi, täuekel, dedjm de qara celektjн jсjндеgj qarьstai valьqtь aq qarmaq qa qadalтьm da, onьн vaıyn көre qııactap әlgj çerge qarai tır-tura laqьrdьm.

Qara qoqanьн tasasьnan көz salьp qarmaqta qarap oьymьz. Kөzı-mjzven көrmegenmen de, osь mañqa vjz ylıken cortan keldj-au, әıт-pese, valьq qacьpas edj... Әi vәlem sen qolqa tysermedjн, деп te qoıamьz. Qarmaqtın vaıyn ersjıj qarьсьь tartьp, qarmaqtaqь valьq oınap çyr. Keıle aq vaıynьн aqarap etkьzjy, appaq volьp, sudьн bet çaqьnan çarq etjy көrjnjy qoıadı keıde qarmaqtь tömenge tartьp qalьtqьнь vatььp ta qoıadı.

Vjz mezgilde qarmaqtın qalьtqьсь çıla tartььp varьp, terenge vatьp, çoq volь da ketj. Ekeujmjz aң-taң, көrjngen qoqanьн tyvjne көz salamьz. Anđausьz oьyqanьvьz qoi. Bekterbergennjн qasь-

Вақыт бағалық.

* *

Bül ekeuj vjrdel çastatınan çetm qaldı. Cecesj Qalamırдың қолына қарады, ауқат тарсы. Қавыр-қасы қатраған, бүқанасы өспеген ças balalarqa çauz тұртмьs aram тынақын салды. Bjraq, оған çасыған Amangeldj çоқ.

Ydeken eler aldında: men endj adam volmamın. Yidegj vas köterer endj sensjn Qalamır. Sağan menjç aitatın өsietjm: мына ekj valanь rençjte көрme! Balalarьмын қарын ас қыла көрme, çалаң-ас қыла көрme. Men osь valamnan zor ymjttjmjn. Onь mjnezj, çyrjstürьsь, өtkjrlgj, өçettjgj, çydamдыбыз vasqa balalarqa қарағанда erekke көjnedj de тұрады. Bül qasiet vasqa balalarda çоқ. Bül qasiet çaldыз қана менjç Amang Idjmnjç vasьnda var. Tuvj senjç qolьndь osь çetkjzedj. Çürt qatarьna senj osь qosady. Saman ke'se, ekj valamды kjsjnjç esjgne malalьqqa çyrjze көrme. Menj qürtqan kjsj esjgj... kjsj esjgj...

Menjç armanьm көp. Bjraq, qaisьsь orьndalьp çаты. Sonda da menjç tьlegjm, — osь valamьnç çjgjt volqanьn, at çalyп tarьp mьngenjç көrjр өlsem, — deitjn edjm. Ol arman orьndalьmadь. der çаты көzjn çүmoqan volatьn.

Ekj vala әkesj qaitьs volqannan кейпәйрәндәn да пәтер тұртмьs-ын aur azavьn tartь. Bүрәндәn да çaman actьqtь da көrdj, çalaң-actьqtь da көrdj, çetjmdjktj de көrdj. Amal ne? Әkesj tьrj kezjn- de actьq, çalaңactьq ekj valanьn

esjne de kьrmeitjn edj. Әçesjne kei-keide... әçe vьz qaitьp kyn көremjz, әkem volsa çоқ, mal volsa çоқ, deitjn volды.

Tanertен ертемен тұртп қолдарына celekterjn альp, қармақтарын альp өзен çақалайтын volды. Aul-дың адамдарьның kei vьreulerj çань асқаньсьp: e, vicaralar-ai deseicj, qaitьn, әkesj qaitьs volqannan berj ekeujjnjç jstep çyrgejn çaracь. Bүлардың da actьqtь oilar, çalanactьqtь oilar çyrgenderj-ai. Çоқтық çjrkjn ças balalar-дың da таңдайына тigenj. Әi dьnte çjrkjn-ai!..

Çan acitьn tuьstarь da naqьz kedeidjn kedeij edj. Bүларqa қарasalьqtal olarдың qoldarьnda da ecteme çоқ. Beretjn çәrdemj tek volqanь, adal aqь, tuьstьq çьlь sөzj edj.

Ekj vala өzderjnce көsjp jstep vьraz uaqьt өmьrlerjn өtkjzдж. Ekeuj көsjp jsteuge, çүmьs қылу-qa әвден сьнәқьp yirenjр aldь.

— Oйpьmai osьnь qaitsem — dedj Qalamır dalada çer ocaq vasьnda ala laqtьn vөstek көrpe-sjnjn ystjnde oьtьp.

— O, ne vөrtь? — Мынаньн vьldjтjр çyrgejn çaracь, qьstaudaқь atьsьnьn sada-қь menen qara мылтықын да тауьp альp kejтj.

— Kәne, көrsetcj? — Mjne, mjne. — Bүнь sağan kьm тауьp ver-дж, — dedj Kөken оған. — Özjm тауьp aldьm. — Berj әkel-berj әkel, менjç

çаньта talancь.

— Mүнәң ne ekenjn vьlemjсjn? dedj Kөken Amangeldjge.

— Iman atamьn sadaқь. — Iman атаң bül sadaқpen ne jstegen, onь vьlemjсjn?

— Iman adam sadaқьmen қас-қьp atqan, qolan atqan, қаз, yirek atqan, ұрь atqan, — dedj tьjn vүra sөller.

— Sen qaitpekьсjn vүнь, әlj çassьn qoi?

— Men мынан auldaқь mazaқ қылаған balalarды atamьn.

Yreilengen tyrmen Kөken—oiva! ai мына tentek ne deidj. Osь vьr masqaranь jstep çyrer. Мынақан ie vol Qalamır, valqa. Osь ten-tektnj temjр tьm qattь.

— Bьr kynj Ydeken qьzьq көrjр osь menjç valam sadaқь qalai atar eken, osь torqalqa sadaқьn qalai tigjzjр çyr eken, ana kьngj kegerdj qalai atьp альp keldj. Osь-ньn atqanьn vьr көrejnсj, — der valasьn suqa ertjр vardь. Әne kele çаты, oьtь әke oьtь deptj. Oьtьra ketjtm, қarasam qoqaçaldьn tьvьndegj тұнғырpenen vьr top ke-ger vьzge қарai vet альp ақьн çyzjр kele çаты eken. Naq osьn- dai çақьn keldj, sadaқьn çjre-нjр көzdep тұr. Bьr kezde tartьp кер çьverdj. Aldьmen arsalançар çyzjр kele çatqan kegerdjç vьljr-nen temjр oқь tars etjр qadala tьstj. Keger ұca alma! қанаты- men su savalar orьnda қықы-даp qala verdj. deitjn Ydeken tьrj kezjnde, — dedj Qalamır.

Ғашлар

Әкесіне қасалған sottan кейіп, Павлик „Packa kommunist“ деген атақ алды. Құрметті атақ! Мұның өзін кейіреулер сүйсіпencilкпен айтса, қаулар мейімсиздікпен айтты. Павликтің sot алдында көрсеткен таванды, қақығы ой-пиқығылықты қауымды таң қалдырды. Қасқаньр, қайтырайтын қас пионердің сөнсіне достары қуанса, дүспандары мұнау қызы галстукты оныс қастақы валаның сүйгерінен қалтырап қорқыты. Олар үсің қауырт пионерден қалай құтылуды ойлап, қалтырап, тісің қайра тусты.

Sottan кейіп Kulukanov өзіндік ымы-сымы бір достарына ылай деді:

— Оны сөз bastымай, көзің қою керек...

Kulukanovtar Pavlikке куннен-кунге өтесе тусты. Барлық қасу элементтер оған қарсы вольт аңдыды. Көседен сүру қып voldь. Pavlik көсемің кеде қатқанда Kulukanov қорасындақы қабақан итерді во-сатыр қоја беретін. Ал, Pavlik қабақан итерден қасыр әреңмен құтылатын. Силіннің қорасынан біреулер оған тас лақтыратын. Қысқасы қандайлық kezdeisoq пәсе volmasıң барлық да Pavlikке көседен kezdeise беретін voldь. „Nemene әл сүртисің?“ деген сөздерді де естітін voldь. Moroz cal да оның сөздеріне сөтп ұрсыр, қарқар-сүйейтін voldь. Тын volса ақ Pavlikтің уйың біреулердің аңдыр, есікті асуға тырсыған нақтытар да voldь. Бірақ оның Katai деітін ит бөгде адамдардың сөздерінен естісі мен-ақ арсыдар ұрт, оларды қолат-райтын еді.

Мұның барлығына да Pavlik сө-дар сүрді. Ол, ваыртқысындай-ақ көңілді сүртп, қақыс оқыды. Zoia Aleksandrovna екеу пионер отрядінде көр сүмьстар істер, соған бутіндеі берілді. Сондықтан да, ол қорсақан қауыздықты бір сүрді.

GEROI PIONER

Бүкіл елімізге әйгіл, даңқты пионер Павлик Морозовтың айқын образы біздің балалардың көкейінде мәңгі сақталды. Ол, қалқ қауына қарсы, аиан кулактарға қарсы, елің satқан өзіндік әкесіне қарсы күресте, герилық күресте, қасу қолынан ерлікпен қаза тапты.

Бірақ, ол өлген соқ. Оның айқын образының тамасы ескерткіші ұлы отанның сүрегі Мәскеуде, Қызы Аланда мен мұндалар тұр. Бұл ескерткіші, талай қас бұндар көреді, гери пионер Павликті еске тусты, ұлғи алды.

Біз, сурнальмыздың осы пәмеріне Е. Смирновтың „Pavlik Morozov“ деген кітабынан үзінді васыр отырмыз.

Мұның өзін Kulukanovтың вағындықтан ветер асындыра тусты.

— Сын соққан!—деді ол өзіне өзін. Осының өзіне осындай кыс қайдан біткен... Сөйтп ол, өзіндік сүйейтін планы туралы ойлады. „Ne ol, ne men... Ekeumyz бір сөзде тұра алмаспыз...“ Бірақ, оилағаньн оғындау оған оңай емес еді. Оған оғындау керек voldь. Ол, Danilge көз сүйейді, бұдан васқа қолалы кыс қоқ деп ойлады.

Danil Kulukanovтың ұдайы сөздемесі вольт кетті. Түркі туысқандық негізді пайдаланып, Kulukanov Danildі өзіне қақындатуды ойлап, оны қызықты қорқақаныр, уйіне қақытыр алдыр сүрді, оған арақ іскізіп, Pavликті сәмандар, есіктіре тусты. Danildің ойы аңдытыр алыр ол, бұны сөзнен ұстады, анау өлмей салды саруасы-қына Danildің іе вольты кедейтін бір:

— Сен алдымен анау қызы пионерден сақтап. Барлық саруасықты оның іемденетін сөзсіз. Ол вилер, төстейді. Nanbasan көрерсің: салды сүйегін қавыға әкеткенде ақ, ол сөтп кедей де: „al endі Danilka тайыр тұр, мұнау мылық менікі“—деп сені қуады да сөяді.

Danil мұны естігенде вольты, асыланатын. Күндерде бір кун ол Kulukanovтың қақында отыр:

— Оны мен өлтіремін!... деп қатты дауыстап сүйейді.

— Сынды мәсүн!—деп Kulukanov Danilge зекіргенмен, оның бұл сөзіне ісінен қуанған еді.

Сөйтп, біресе кун өткенсоң, Kulukanov Danilge қақа сәтіннен көлек іскізіп берді.

Астық дайындау науқаны басталды.

Gerasimovkadaқылар әуігерленіп кетті. Біресе кун үздіксіз қылыстар өткізіліп қатты.

Елімізге астық керек, вағыр артық астық мемлекетке берілісін,— мәседе осылай қойды. Gerasimovkadaқылар да астық дайындау мәсеісің қылыстарында талқылап қатты.

— Елімізге астық берілісін!—деп кедейлер қауыға келді.

— Астық соқ!—деп кулактар сулады. Астық туралы қылыстарда біреу үйдеп, біреу үйдеп таласыр қатқанда, кулактар артық астықтарын тықтыра ұлғиді.

— Қылыстарын өткізе берсің,— деді Kulukanov сүмір,— бір астықтымызды тықа береік.

Sakovoida волақан қасығын қылыстарында: астықты сүйтсек сүйтейік—бірақ мемлекетке бір туыр де дән бермейтін волайық, деп кулактар өзді-өзі уәделесті. Мұның вағыры да өзін васқатыр, бұлардан сүғылуға тырсықанды ол теңер, қысыр отырды. Барыдақан сүан дауыспен:

— Біз күйтміз. Бізді екім де қусата алмайды. Basa қымылда—унь де сөраі қалады.

Бірақ, асыңған ас қасылар(кулалктар)—алқасты.

Pavlik қылысқа әлсің-әл сүйгір кер, астық үсің күрестің қызы әңгімесің тыңдар отыратын. Кулактардың куннен кунге астықты қасытыр, реті келсе кейбір саруаларды да аз қытуға тырсыған әрекетіңді вағырың Pavlik көрп, бір сүрді. Gerasimovkada астықтың вағырың, оны мемлекетке өткізу керек екенін

1. „Pavlik Morozov“ деген кітаптан үзінді.

Ol, qorany aralady da, esjktjn çany na talydy, vjrer minuttei tap-çymastan turyr, taqy da qulaqyn tyryr tynady. Tym-tyrys. Arseni vurylydy da, yijne kjrjr kettj. Ol tasegine qaitadan çatqan kezde-aq, taqy da vjreulerdjn dyvjrtj estjle qaldy. Vjreulerdjn qaqraca vjrdeme segelep çatqany teryzdy, kenet-ten toqyldatqan davy estjldj. Kulukanov toqyldatqandy sanady: vjreu, ekeu, yseu, terteu. Tap osy kezde itter arsyldar yrdj de, qaqraca qarai tura umtyldy. Arseni ornynan atyr turydy, kobileken çalaqa syqy, yidjn ustjne syqyr bysqyrdy, itter odan arman çaujlder yrdj, kosege qarai çygjrdj.

Kulukanov yijne kjrjr, klymyn kidj. Ol qaitadan qoraqa syqyr, qaqrany asqan kezde, kosege es-kyjnde çoq edj. Qumanyjn jrgesjn ijsker itter arsyldar yryr çyrdj.

— Bül ne özj, menj toqyr ketken—dedj Kulukanov byzalanyr.

Taq atqanç ol umyqtamady. Gerasimovkadaqy kulaktardyñ tövetj—Kulukanov Pavlyktjn közjn qalai çoiudy oilady Keijngj ækereleujn ol keçje qoiatyn volmady.

—Danildj oqan qarsy aidaq salu kerék eken,—degen qorundyqa keldj.

Taq erten çürt Kulukanovtyñ qaqrasyñny aldyna yimeledj. Konyldj aidaq su köterjldj. Keleke kylkj, mysqyl söz kysajr kettj.

—O, çrkjn mūqatyrty aq!
—Pionerler syqar taqy dal!

—Münj jstegen solari Kulukanov kosege syqy. Ony çürt oqçau kylkjmen qarsy aldy.
—Ə, mjne özj de keljr qaldy!...
—Anany keri!...
Arseni çiren saqalyñ vjr sipady da, qaqraca qarap edj, onj vurylyr kettj. Çazyñ var çuqa taqtaidy qaqraca segeleptj.
Ol taqtaiqy vadraityr mynany çazqan:

„Bül yide astyq çasyrucy zelym turydy“.

Ol münj oqydy da byzamentjyn syqyrlatyr, masqaraly çazyñ var taqtaidy çilyr alyr tastauqa tura umtyly. Vjraq, taqtaidy mænçj qaqrandaq-aq myqtar segeleptj, onyñ çilyqlaçany na vlyq etpedj.
—Oqan alyvaidy!...

—Kespese volmaityndaq etjr segelegen eken özjndel!...

—Toptalyr çinaljandardyñ arasyñ çaryr etjr, Arseni yijne qarai çygjrdj, ol köz asyr, çumqanç volmady, valtany alyr keldj de-segelegen taqtaidy qalai volda solai çapty, özjnd qaqrasyñ talqandap çatqanyñ, asy kernegen ol sezgen çoq. Çanqalar usyr çerge tysjr çatty, ævjrt çanqa oqan pæle vor köjngendei aq. Ol, çæçjrap çatqan çanqalardy, turylar taptady.

„Münj jstegen kym eken, ə—dedj ol özjne özjçjnen. Çiçrenjn, çer vasyrmaityn oqan!“

Al, selendjk sovetjn çanynda astyq tiegen qalyñ çanalar çegulj tury. Astyq tiegen avoz kerence sozylyr, audanqa qarai çyryr kettj. Gerasimovkadaqylyr özdejnjd kecegj qauly by ornady.

Basen çelmen çelvjregen qyzylyñ var, ed aldyny çanada ylyken tonqa oranyr, qoiyan terjçjnen çasajjan qoçav, vasynda ylyken malaqalyñ var vjr vala otyrdy. Bül Pavlyk edj. Avoz ornynan çilyçqanda, onyñ çanasy na audan by uækjlyde keljr otyrdy. Ol keljçjmen aq: —Aidaq,—dedj Pavlyk audandyq uækjlyge,—kulaktarqa qarsy p'aktardy segelegen vjçejz, pionerlermjz...

Audandyq uækjly çemyr kyldj de, ony çarysya quçaqtal alyr, syjçjrencjlykren qaty-qatty qysty. Sejtj de Pavlykke qarap:

—Çjgjtçjñ... dedj.

Alma-Ata mektepterjñjn oqu otlenikterj dem alys yijnde.

I. VSEVOLOČSKI

BUDENNIDJN SYIKTJ ATB TURALB ƏNGJME

Ərqacan da Budenni çauqa qarş atakaqa carqanda özjnjn syiiktj serjgj Kazbekke mjnjp savatbn.

Azamat soqşsb kezjnde, Kazbek özjnjn iesjn çaudan talai ret qütqarş qaldş. Vjr kynj, öncen çyirjk attardş tındar mjnžen; çyırq velogvardeister Budennidj tura qudb. Bjraq, ücqa qüşqa çetkjzveitjn vəige Kazbek Budennidj tənjp kelgen açalda aman esen qütqardş.

Taqda vjr soqşsta ekj çaq ta çaqbnan çyıştasş, naizalastş, osşndai qauşrtş çaqdaida Budenni özjnjn vəige Kazbegjn teçemes ten çaudş vübdş çerjne kjrp kettj. Sol kezde velogvardeisterdjn polkovnigj revolverjn ala-sala Semen Mixailovictj attş, vjraq tigze almadş. Əitsede çaudş oqş Budennidjn syiiktj çana çan serjgj Kazbeklj çaraladş. Komandasşqa vasqa vjr at əker verdj. Budenni vül atqa sekjrş mjndj de, dauştar:

— Menjn artşmnan! — dedj.

Aqtardşn kyl talqanş sşqarşldş. Olar masqara volşp, tşm-tşraqai qaca vastadş. Bjdjn attş əskerler sar dalanşn voşmen çaulardş qua çenldj.

Soqşs vasşloşannan keijn Budenni vjr çaqqa varuqa kenetten asşqş.

— Qaida varasşn? — dep sşradş odan Vorocilov, Semen Mixailovictjn vjr nəsege jrençjr, vjr çerge varuqa asşqşp tşrqanşn, ol çaqş sezdj

— Menjn Kazbegjmdj əltjrdj. Dosşmdş aqşrtş ret kərjp keleijn dep edjm — dedj Semen Mixailovic.

— Bjrgə varalşq, — dedj Vorocilov. Ol da Kazbeklj çaqş vjletjn çana öte çaqş kəretjn edj.

Vorocilov pen Budenni, çazyq dalamen saldşrtşp keledj. Ana çerde de, mşna çerde de əljker yijlr çatş. Sanitarlar nosilkemen çaralanqandardş tasşp çyr.

Budenni tşp-tura, Kazbekljn qalqan çerjne qarai kele çattş. Kazbek tşşp etresten çatş. Budenni onşn çanşna çaqşndar keldj de, yndemei tşrdş. Oşan syiiktj serjgnen airşşsu öte aur voldş.

Onşn çanşna taqda vjr komandjr keldj. Kazbek vasşn kəterdj de, iesjne qaradş.

— Mşnş qinaldşrqanş, atşp tasta, — dedj Budennige, əlgj kelgen komandir.

Budenni revolverjn qavşnanşşşp aldş da, Kazbekljn qaq maşdaşnan atşp tastaşqa, revolvejn kəzdedj.

Bjraq, kenetten at osşbn vərjn sezjr çatqandai voldş. Onşn kəzşnen moncaqtar ças tamşp kettj.

Budenni kezep tşrqan revolverjn qaitşp aldş da, vşşşşp kettj.

— Atuqa qimaimşn, — dedj ol Vorocilovqa.

Vorocilov yndemedj.

Ol, Budennidjn Kazbekten alşşşşşş öte aur volşp tşrqanşn kərjp tşr. Kazbeklj atşp tasta dep Budennige keşes vergen komandir özjnjn revolverjn çşşşp aldş da, Kazbeklj əzj atşp tastaşqa şşşşşş.

— Toqtasş — dedj Vorocilov komandirge. — Dərjgerdj saşşru kerek. Mymkjn emdep çazyq alarşşş.

Komandir asşqşs tyrdə dərjgerdj saşşşp keluge kettj. Keşjkrei-aq dərjger kel ij de, attş qarauqa kjrşşş. Ol Kazbeklj gospitalqa alşp vartşp emdei vastadş.

Bjrnece çetj ətpei-aq Budenni Kazbeklj q itadan erttep mjndj.

Səitşp, Budenni özjnjn syiiktj serjgj Kazbekpen taqş da vjrnece ret atakaqa carş.

Kazbek özjnjn iesjn taqş da vjrnece ret çaudan qütqarşp aldş.

Oşşscadan audarşan:

U. Aqtanov.

Sabaqdan son

ЇURNALЬMЬZDЬN BJRJNCJ
SANЬNDA CЬQQAN KROS-
SOVORDTЬN AUABЬ:

Їurnalьmьzdnь vjrnсj sanьndaсь
umbaqtьn cecu:

- 1-umbaq — syt.
- 2-umbaq — umьrtqa.
- 3-umbaq — arqa terteu,
vьtaq yсеu.

UMBAQTAR

Bjr top is keljp ondь valaan-
qa,
Boladь seksen segjz sanaanda.
Byljrden ves tьmьtai kiljkse
eger
Boladь talan-tara, jzdep pana.

iьrsьz vjr tenjz var ol pe-
mene,
Ortasьnda alqidsь vjr tegene.
Sansьz yirek yzedj ortasьnda
Altь az, etj aqu, yc vьde-
ne.

Osau yred, a saala, kьk
saala
Tenjzdnь ortasьnda altьn sege.

Sarь aaqtan sarь aymь
Jсjnde aqqan alaymь.
Ot penen su vjr erden
Tavьladь ьr daymь.

*Савыр
Рўстамбеков*

I. Tьmen arai:

1. Сана. 2. Ara. 3. Ala. 4. Alan
5. Aiva. 6. Ata. 8. Uaq. 12. Ai.
14. al. 15. Uan. 17. Aьn, 18.
- Laq. 20. Saq. 21. Aral, 22. Li.
23. aq. 24. Niar. 26. Dop. 28.
- Ot. 29. Val. 30. Sau. 32. Au. 33.
- Sьr. 34. Ыq. 35. Tonar. 36. Lampa.
40. Eпbek. 42. rneк. 43. Keldj.
44. Alaz ata. 45. Qattь. 47. Iolka.
50. Eskek. 51. Za. 52. Tol. 55. Ter.

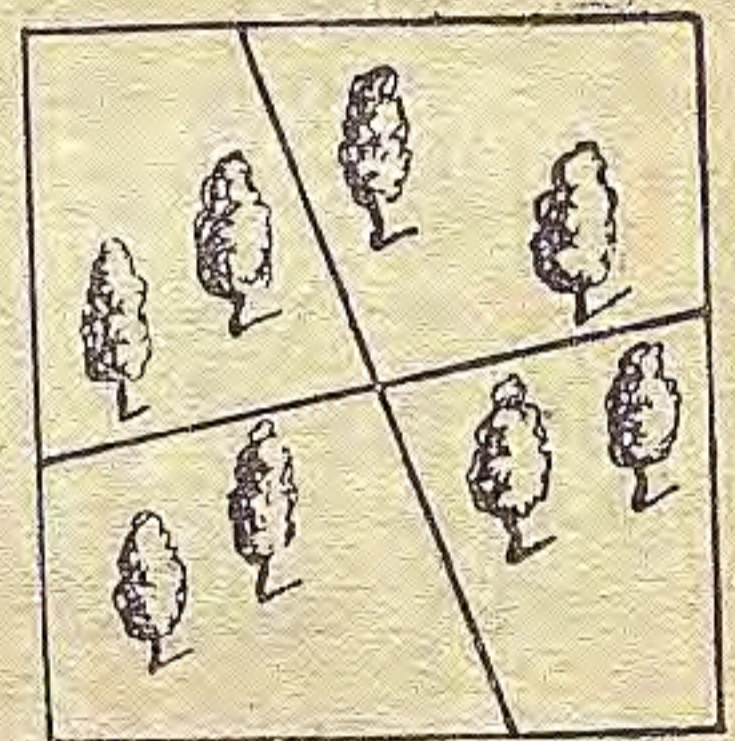
II. Kьldenен:

2. Ana. 3. Arala. 6. Aia. 7. Aiu.
9. Qata. 10. Bala. 11. n. 13. Aq.
14. iu. 16. Qala. 19. Asau. 24.
- Qalanar. 26. Cьq. 27. Qat. 28.
- Oran. 29. Bas. 31. Lena. 33. Saral.
37. ьl. 38. Nьq. 39. er. 41. Tol.
46. B.le. 48. Baq (baqsa). 49.
- Eken. 53. ana. 54. Oina.

Cecujn jbergen: *Savьr
Rўstambekov.*

(Alma-Ata avьlsь, Talqar selosь)

Cecujn jbergen: *Adaev Erges*
(Qьzl-orda alasь)

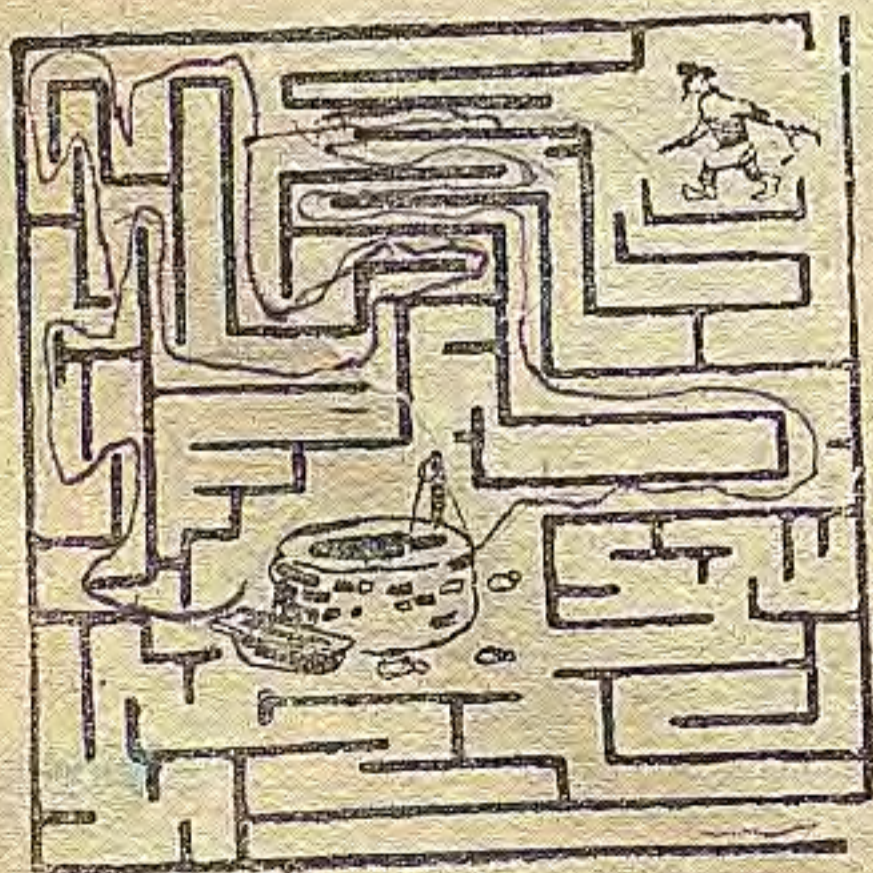

Surettjn cecujn jbergen: *Savьr R.*
(Alma-Ata avьlsь, Talqar selosь)

CARADA

„A“ vasьm vastan ala sana-
anda
zjm nьrь tuanmьn ana
aspanda.
Yide tьram arqьrap tьr aldьn-
da
anьma soqь vььnьm osьl-
qanda.

„S“ vasьm zjm zen sьlьr
aqqan
Kьlwegen ken dalada oar
atqan.
osьlьr ylken darьa arnasьna,
iekke ьlpa mamьq kьvjьk atqan.

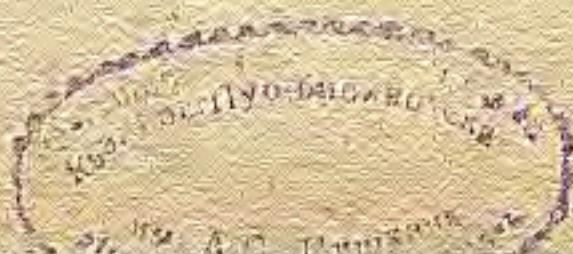

Mьna surettegь ogorodсь caldь
kьrjp tьrsьz va?

Ol ana udьqtan su alu kerek.

Kьne vastar yrjp kьrjnьz. u-
dьqqa alai varasьz?

Esjnьzde volsьn, vjr yrgen
oldan ekjnсj ret yruge
volmaidь. ana sьzьqtь
kesjp penьz.

M a z m ũ n ь

	Betj:
Internatsional	1
Bjriñej mai	2
Dairbekov Seken — Maidь qarǵь alu (Өlen)	3
Qasen Seilxanov — Maevka (Әngjme)	5
Џūmac Qonaqraev — Bjriñej mai listovkasь (Әngjme)	7
Dairbekov Seken — Seruen (Әngjme)	9
Auezov Mūxtar — Oqudan qaitqanda („Avaı“ romanьnan yzıñdj)	12
Töken — Klinge qat (Өlen)	13
Isa Baizaqov — Kavkaz (Poema)	15
Səvit Mūqanov — Saıatь Oraz (Әngjme)	17
R. Amangeldin — Batırdıñ valalıq saqь (Әngjme)	20
Çaular	23
I. Vsevolocski — Budennidjn syıktj atь turalь әngjme)	23

Uaqьtsa çauartь redaktor Q. Seilxanov.
 Texredaktor F. Samatoxin.
 Çauartь korrektor Z. Esqaliev.

Öndjrijske 28/III-1939-çьь tapьыldь. Basuqa 4/VI—1939-ç.
 rıqsat verjldj. Kölemj 3 pecatni list. Qaıazdь formatь 62X94^{1/8}
 Glavlit nəkijj № 1350. Tiraçь 9035 dana.

REDAKSIANЫN ADRESJ: Alma-Ata qalası, Avaı kə-
 cesj, 40. Telefon № 6—87.

Qazpoligrafrestjn kjtaptar vaspaqanasь. Zakaz № 575.